

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПОЛОУС ОЛЬГА ВІКТОРІВНА

УДК 331.108.4:65.012.32 (043.3)

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛОГІСТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЄЮ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність: 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки повітряного транспорту Національного авіаційного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант доктор економічних наук, професор,
Ареф'єва Олена Володимирівна,
Національний авіаційний університет,
завідувач кафедри економіки повітряного транспорту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Прохорова Вікторія Володимирівна,
Українська інженерно-педагогічна академія,
завідувач кафедри економіки та менеджменту;

доктор економічних наук, професор,
Лепейко Тетяна Іванівна,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
завідувач кафедри менеджменту та бізнесу;

доктор економічних наук, професор,
Штангрет Андрій Михайлович,
Українська академія друкарства,
завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування.

Захист відбудеться 21 грудня 2021 р. о 12:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.062.02 у Національному авіаційному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 03058, м. Київ, проспект Любомира Гузара 1, корпус 1, ауд. 334.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного авіаційного університету за адресою: 03058, м. Київ, проспект Любомира Гузара, 1, та на сайті Національного авіаційного університету: <https://er.nau.edu.ua/>

Автореферат розіслано 19 листопада 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
к.е.н., доцент

Наталія КРАВЧУК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В складному інтелектуально-інноваційному середовищі економіки нового типу, яка формується під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів цифровізаційно-технологічного розвитку провідних індустрій, які визначають складність та непередбачуваність діяльності підприємств, обумовлено виникає необхідність забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств. Мінімізація загроз функціонально-економічній безпеці підприємств при інтелектуалізації людського капіталу передбачає реалізацію гнучких та динамічних форм управлінської підтримки, які покликані активувати тригерний механізм трансформаційних змін персонального складу в межах забезпечення безперервного розвитку та інноватизації діяльності підприємств. Це зумовлює необхідність системно-ситуаційного впливу підприємств на формування, використання та відтворення людського капіталу задля підвищення рівня інтелектуальної насиченості товарів та послуг через розуміння важливості взаємообумовленості виробничих та інтелектуалізаційних процесів.

Сутність процесів логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств визначається складністю індикативного та параметричного вимірювання їх суб'єктів та об'єктів, що обумовлює динамічність оновлення та перманентність структурних змін в межах тактичного та стратегічного підходів до інтелектуалізаційних трансформацій. Реалізація переваг логістичного управління можлива при синергічному використанні теоретичного підґрунтя прийняття управлінських рішень, актуалізації моделей діяльності підприємства та інноваційних управлінських технологій, які передбачають врахування лімітів ресурсного забезпечення процесів інтелектуалізації людського капіталу підприємств на основі ідентифікації рівня їх економічної безпеки, який визначає готовність підприємств до проведення інтелектуалізації людського капіталу в інформаційно-безпековому просторі.

Теоретичне підґрунтя дослідження проблем інтелектуалізації в економіці склали праці таких вітчизняних економістів як А. Василик, А. Девятьярова, М. Крамчанинова, Г. Швиданенко, О. Ареф'єва, І. Гусєва, Ю. Морковіна, А. Чорний, С. Світленко, В. Прохорова, О. Шкурупій, С. Туль, В. Кондрашова-Діденко., О. Бутнік-Сіверський та ін. Проблематика формування та розвитку людського капіталу, а також різноманітні управлінські аспекти, які сприяють його інтелектуалізації відображені в роботах А. Турило, К. Леміш, Т. Черемісіна, О. Буланкіна, Т. Лепейко, О. Грішнєвої, Р. Чорного, С. Ареф'єва, Л. Михайлової, О. Чорної, В. Антонюка, О. Бородіної, Н. Головай, Т. Кір'яна, Н. Маркова, Л. Шевчука, В. Лича, О. Шпикуляка, М. Маліка та ін. Особливості кадрової логістики як інструмента, який сприяє ефективному розвитку персоналу підприємства та його людського капіталу розглядаються в наукових працях О. Величка, Л. Величко, В. Чемякова, Н. Корміна, А. Штагрета, В. Сербіна, К. Мельникова, І. Леонтєва С. Мішина, О. Мішин та ін.

Проте, незважаючи на вагомий внесок багатьох науковців, питання логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств залишається недостатньо дослідженим, зокрема потребують: системного

дослідження процес еволюції сутності інтелектуалізації економічної діяльності; дослідження процесів, передумов та протиріччя формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства; розроблення теоретико-методологічного підходу до визначення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства із врахуванням функціональних особливостей системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства. Існує потреба у розробці теоретико-методологічних положень щодо управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства на засадах еволюції сутності інтелектуалізації економічної діяльності в інтелектуально-інфраструктурному середовищі в межах сучасних вимог до економічної безпеки підприємства; формування концептуального підходу до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств, що враховує визначені тенденції, закономірності та проблеми розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг держави; розробка комплексного механізму логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства.

Необхідність подальшого удосконалення існуючих і розроблення нових методологічних положень й прикладних аспектів зумовило актуальність теми дисертації, визначили її логіко-структурну побудову, предмет, об'єкт, основну мету і завдання обраного напрямку дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи пов'язана з науково-дослідними роботами, які виконувалися в Національному авіаційному університеті, зокрема з науково-дослідною роботою кафедри економіки повітряного транспорту «Управління сталим розвитком інтеграційних процесів підприємств повітряного транспорту в міжнародному просторі» (номер державної реєстрації 0118U004287, 2018–2020 рр.), у межах якої здобувачем досліджено сучасні тенденції та економічні проблеми інтелектуалізації людського капіталу підприємств в Україні, розроблено структурну схему алгоритму інтеграції дослідницьких інституцій України до Європейського наукового простору, запропоновано підхід до розрахунку інтегрального показника цифрової конкурентоспроможності українських підприємств, індексу результативності формування людського капіталу та результативності формування інтелектуалізованого людського капіталу за регіонами України; кафедри маркетингу «Розвиток теорії та методології інноваційних маркетингових технологій в глобальному цифровому просторі» (номер державної реєстрації 0121U113150, 2021–2023 рр.), у межах якої розроблено концепцію формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства.

Дисертацію також виконано в межах комплексу наукових досліджень Київського національного університету будівництва і архітектури, а саме теми «Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (номер держреєстрації 0120U000356), в рамках якої запропоновано підхід до визначення «еталонного» підприємства серед дослідженої сукупності підприємств на основі використання принципу Парето, який дозволяє визначити базу для порівняння за показниками економічної безпеки та ефективності використання людського капіталу підприємств задля обрання

найбільш інтелектуалізованих із них, або таких, які мають потенціал для інвестування у подальший розвиток людського капіталу.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення та наукове обґрунтування теоретико-методологічних, методичних і практичних рекомендацій щодо логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств в умовах трансформаційних змін.

Відповідно до мети в роботі було поставлено і вирішено такі задачі:

- розглянути процес еволюції сутності інтелектуалізації економічної діяльності в інтелектуально-інфраструктурному середовищі із врахуванням генезису концептуальних поглядів щодо інтелектуалізації людського капіталу підприємства;

- дослідити процеси, передумови та протиріччя формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства та виробити теоретичні підходи до управління інтелектуалізацією людського капіталу як основи забезпечення економічної безпеки підприємства;

- визначити значення логістичної концепції в управлінні інтелектуалізацією людського капіталу підприємства на основі формування ключових принципів логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства;

- розробити теоретико-методологічний підхід до визначення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства із врахуванням функціональних особливостей системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства;

- проаналізувати тенденції, закономірності та проблем розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг в Україні, в тому числі, показники цифровізації економіки держави, які впливають на інтелектуалізацію українських підприємств;

- продіагностувати рівень розвитку людського капіталу України як передумову інтелектуалізації та інноватизації українських підприємств та основу для імплементації міжнародних практик інтелектуалізації людського капіталу в період неоіндустріальних трансформацій;

- сформувати концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств із врахуванням рівня економічної безпеки підприємств як рушійної сили інтелектуалізації людського капіталу;

- запропонувати науково-методичний підхід до оцінювання людського капіталу підприємства як індикатора можливого підвищення рівня його інтелектуалізації задля проведення структурно-функціонального аналізу показників діяльності підприємств з позицій можливості інтенсифікації інтелектуалізаційних змін людського капіталу;

- розробити методологічні засади формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства;

- запропонувати комплексний механізм логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства;

- розробити систему контролінгу ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства;

- сформувати модернізаційну візію щодо підвищення результативності діяльності підприємства на основі застосування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу.

Об'єктом дослідження є процеси інтелектуалізації людського капіталу підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних засад, методичних підходів і науково-практичних рекомендацій щодо логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств.

Методи дослідження. Науково-теоретичну і методологічну основу дослідження становили наступні методи: абстрактно-логічний – для обґрунтування теоретичних основ формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємств; методи системного, теоретичного та ретроспективного аналізу – при систематизації наукових досліджень із логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства; аналізу та синтезу – для встановлення особливостей функціонування об'єкта дослідження та виокремлення його складових; економічного та статистичного аналізу – при виявленні та узагальненні сучасних тенденцій та економічних проблем інтелектуалізації людського капіталу підприємств в Україні; систематики – для визначення інтегральних фундаментальних та опортуністичних показників за досліджуваними підприємствами; кластеризації (із попереднім використанням принципу Парето) – для об'єднання підприємств в кластери за рівнем економічної безпеки та ефективністю використання людського капіталу в рамках оцінювання забезпечення інтелектуалізації людського капіталу; екстраполяції – для формування модернізаційної візії щодо логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств; графічний – для візуального представлення результатів проведеного дослідження.

Інформаційну базу дослідження становили вітчизняні та зарубіжні наукові публікації, офіційні статистичні матеріали, законодавчі та нормативні акти державного та міжнародного значення, дослідження міжнародних організацій, компаній та рейтингових агентств, дані бухгалтерської звітності підприємств України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних і методологічних основ логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств, у розробленні науково-практичних рекомендацій прикладного спрямування в умовах трансформаційних змін, в тому числі:

вперше:

сформовано методологічний підхід до управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, який базується як на засадах еволюції сутності інтелектуалізації економічної діяльності в інтелектуально-інфраструктурному середовищі в межах сучасних вимог до економічної безпеки підприємства, що передбачають виділення та обґрунтування системоутворюючих безпекових факторів, що дозволяють досягати загальної мети функціонування підприємства через організацію єдності окремих системно-ресурсних елементів в процесі інтелектуалізації людського капіталу підприємства, так і на сформульованих методологічних положеннях формування інформаційно-безпекового простору, що в подальшому

обумовлюють ефективність функціонування всієї його економічної системи в умовах інтенсифікації інноваційних змін;

розроблено методологічні засади формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, що передбачають застосування логістичної концепції при управлінні інтелектуалізацією людського капіталу, які запропоновано позиціонувати на перетині ключових наукових управлінських напрямків (комбінують в собі управління кадровими потоками в рамках кадрової логістики, застосування інноваційних управлінських підходів при формуванні та розвитку людського капіталу підприємства та системного підходу до дослідження економічної безпеки, яка формує основи для проведення інтелектуалізаційних процесів на конкретному підприємстві), що, в свою чергу, дозволяє досягати ефекту синергетичності, моделювання перенесення елементів теорій інтелектуалізаційних змін та логістичного управління в діяльність досліджених підприємств;

сформовано концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств, що ґрунтується на врахуванні визначених тенденцій, закономірностей та передумов розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг держави, та дає можливість прослідкувати цілеспрямованість, індивідуально-колективний характер інтелектуалізації людського капіталу підприємства на основі розробленої моделі із органічним поєднанням визначених функціональних особливостей системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства із ідентифікацією направленості його ресурсних потоків при здійсненні інтелектуалізаційних змін;

розроблено комплексний механізм логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, який побудовано на основах консолідації процесів, передумов та протиріччя формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства, що підвищують рівень інтелектуалізації людського капіталу підприємства та дозволяють, із використанням інструментального забезпечення стратегічного та тактичного контролінгу, створювати передумови для відтворення інтелектуалізованого людського капіталу підприємства в єдиному інформаційно-безпековому просторі;

удосконалено:

модель формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства, яка, на відміну від існуючих, включає поетапний алгоритм формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства, в якому передбачено змістовне наповнення визначених етапів його формування задля генерування відповідних вигод (як матеріальних, так і нематеріальних) та задоволення потреб ключових інвесторів (індивідів, груп, підприємств, секторів економіки та держави в цілому) шляхом нарощення знань універсального характеру та специфічних знань ресурсів в межах підприємства, які створюють передумови для більш ефективного та прогресивного використання людського капіталу підприємства;

функціонально-структурну модель логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, яка, на відміну від

існуючих базується на людиноцентричному підході, що сприяє створенню умов для компетентнісно-професійного вдосконалення окремих робітників та груп працівників через направлений розвиток підприємства на базі іновітну мотиваційного механізму компетентнісно-професійного розвитку людського капіталу підприємства задля здійснення трансформації мультифункціональних потокових процесів як ключового організаційного фактору в сфері інтелектуалізації людського капіталу підприємства;

теоретико-методологічний підхід до визначення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, який, на відміну від існуючих, сфокусований на розроблені заходів щодо ліквідації відхилень від обґрунтованих нормативних показників на основі використання ситуаційного підходу щодо розробки напрямів підвищення ефективності інтелектуалізації людського капіталу, які включають заходи щодо створення та вдосконалення стратегії інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, модернізації структури управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, підвищення умотивованості та результативності персоналу, підвищення ефективності професійного навчання персоналу та підвищення ефективності функціонування структурного підрозділу з управління людським капіталом підприємства;

науково-методичний підхід до оцінювання людського капіталу підприємства, архітектоніка якого, на відміну від існуючих підходів, спрямована на визначення взаємозв'язків процесів інтелектуалізації людського капіталу підприємств та рівня їх економічної безпеки, що передбачає застосування запропонованих комплексних показників організаційної ефективності, показників ресурсно-фінансового забезпечення, показників рівня компенсаційних витрат на людський капітал, показників рівня мотиваційно-стимулювальної підтримки, показників рівня інтелектуалізації людського капіталу та показників рентабельності людського капіталу та процесу його інтелектуалізації за підприємствами, та забезпечує направлений розвиток підприємств через трансформацію стратегічних управлінських рішень щодо інтелектуалізації людського капіталу на основі інтерпретування інтегральних показників за запропонованими групами;

дістало подальшого розвитку:

категоріальний базис в сфері інтелектуалізації людського капіталу підприємства через уточнення визначення інтелектуалізації як виду економічної діяльності та систему забезпечення логістичної взаємодії інтелектуальних елементів створення інноваційного продукту, яка, на відміну від існуючого теоретичного інструментарію, передбачає впровадження в науковий обіг таких понять як «інтелектуальний дохід», «інтелектуальний прибуток» та «інтелектуальна рента», які в повній мірі здатні охарактеризувати кінцевий результат від оновлення та використання людського капіталу у виробничому процесі та деталізувати розуміння важливості інтелектуалізації людського капіталу підприємства поряд із уточненням об'єкта і предмета теорії управління людським капіталом;

методологічні основи управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, які відображають зміну вектору управлінських впливів на організацію праці через модернізацію як організаційної поведінки, так і

міжособистісних відносин в процесі історично-трансформаційних змін управлінської теорії із врахуванням генезису ролі та значення людського капіталу індивіда як суб'єкта та об'єкта управління підприємством в процесі еволюції та модифікації підходів та концепцій управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства;

науково-практичний підхід до діагностики економічної безпеки підприємств в контексті забезпечення інтелектуалізації людського капіталу, який, на основі структуризації відповідних показників, сприяє ідентифікації загроз економічній безпеці підприємств та визначенню деструктивних факторів, які здійснюють негативний вплив на їх розвиток, що дозволило провести кластеризацію підприємств та за визначеними кластерами розробити заходи щодо вдосконалення управлінських впливів на матеріальні потоки задля оптимізації логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу;

теоретико-практичний підхід до інтелектуалізації людського капіталу підприємств в період неоіндустріальних трансформацій, що складається з чотирьох стадій, які відображають послідовність розробки організаційно-економічних заходів для визначення управлінських дій щодо досягнення підприємствами відповідних конкурентних переваг на підставі визначення рівня фундаментальних та опортуністичних показників за кластерами досліджених підприємств через формування організаційного забезпечення створення центру компетенцій побудованого на підставі гармонізації міжнародних підходів до інтелектуалізації людського капіталу підприємств та направлено на активізацію виробничої, інтелектуальної, інноваційної діяльності та цифровізації виробничих процесів в інформаційно-безпековому просторі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення і висновки, наведені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, впровадження яких сприятиме реалізації запропонованих підходів до логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств. Отримані наукові результати впроваджено на державному, регіональному рівнях та на рівні підприємств:

на державному рівні: Департаментом спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Державної митної служби України (довідка №7.18-1/7.18-01/14/147 від 03.03.2021) - результати дослідження готовності українських підприємств використовувати цифрові засоби для ведення бізнесу, наведені в дисертаційному дослідженні, були використані в митній діяльності для формування більш ефективної системи електронної взаємодії із вітчизняними підприємствами та організаціями. Наведені положення раціонально вкладаються в концепт Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій та цифровізації у митній справі до 2022 року;

на регіональному рівні: Департаментом промисловості та розвитку підприємництва Київської міської державної адміністрації (довідка №052-3048 від 29.04.2021) - теоретико-методичний підхід до оцінювання рівня інтелектуалізації людського капіталу підприємства, який враховує показники його економічної безпеки може бути використаний Департаментом при оцінці діяльності підприємств з метою розробки пріоритетних напрямків і програм

інноваційного розвитку промисловості, а також політики сприяння економічному розвитку міста Києва та держави в цілому;

на рівні підприємств: у діяльності Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (УКРПАТЕНТ) (довідка №13.04.01/112 від 15.04.2021) - необхідність фінансування та законодавчої підтримки винахідницької діяльності є вкрай актуальними в контексті зростання потоку міграції молодих вчених, дослідників та винахідників, які виступають основою для побудови потужного ринку інтелектуальної власності України. Результати, представлені в дисертаційному дослідженні можуть бути використані підприємством при наданні патентно-інформаційних послуг, здійсненні інформаційної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності, організації та проведенні семінарів, конференцій, круглих столів з актуальних питань щодо набуття та охорони прав на ОІВ на базі підприємства; ПАТ «Криворізький залізнорудний комбінат» (ПАТ «КРИВБАСЗАЛІЗРУДКОМ») - концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств враховує ряд показників, які дозволяють ґрунтовно проаналізувати не лише базовий стан людського капіталу підприємств, але й виявити причинно-наслідкові взаємозв'язки цих показників із економічними процесами, які сприяють інтелектуалізації діяльності даних підприємств; АТ «Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування «Насосенергомаш» (довідка №32.1-37/0105071 від 28.07.2021) - застосування технології управління розвитком людського капіталу підприємств із використанням інструментів кадрової логістики, які розміщені в ієрархічній послідовності, відображаючи спрямованість кожної із технологій на задоволення певних потреб персоналу є вкрай раціональним підходом.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторські розробки теоретичних, науково-методичних та практичних положень щодо логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств та розробки концептуальних підходів до формування систем забезпечення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором особисто. З наукових праць, які опубліковані у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом власних досліджень здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та рекомендації дисертації доповідались і отримали схвалення на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах: «Інформаційні технології, системний аналіз і моделювання соціоекологіко-економічних систем» (Київ, 2017), «Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції» (Запоріжжя, 2017), «Політ. Сучасні проблеми науки» (Київ, 2017), «Економічні перспективи підприємництва в Україні» (Ірпінь, 2017), «Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці» (Київ, 2017), «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (Луцьк, 2017), «Оподаткування та економічна безпека держави в епоху діджиталізації» (Ірпінь, 2018), «Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України» (Ірпінь, 2018), «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ,

2018), «Проблеми розвитку потенціалу підприємства в глобальних економічних умовах» (Київ, 2018), «The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility» (Lisbon, 2018), Восьмий Всесвітній конгрес «Авіація у XXI столітті» – «Безпека в авіації та космічні технології». Секція 11. Economics and Management in Aviation (Київ, 2018), «Сучасні проблеми економіки» (Київ, 2018), «Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці» (Київ, 2018), «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2019), «Finance: theory and practice» (Київ, 2019), «Наука та інновації - 2019: теорія, методологія та практика» (Запоріжжя, 2019), «Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології» (Київ, 2020), «Polit. Challenges of science today. economics and business administration in aviation» (Київ, 2020), «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2020), «Інноваційні стратегії та моделі економічних трансформацій в умовах євроінтеграційних викликів» (Софія, 2020), The Ninth World Congress «AVIATION IN THE XXI-st CENTURY» (Київ, 2020), «Economic and business administration development: scientific currencies and solutions» (Київ, 2020), Polit. Callanges of science today (Київ, 2021), «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2021), «Глобальний маркетинг: аналіз і виклики сучасності» (Київ, 2021).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи знайшли своє відображення у 54 наукових працях, серед яких: 8 статей у колективних монографіях; 15 статей у наукових фахових виданнях України, внесених до наукометричних баз даних; 2 статті у зарубіжних виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 3 статті у зарубіжних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних (Scopus/Web of Science); 26 публікацій тез доповідей у збірниках за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 21,07 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 16,20 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків, переліку використаних джерел (415 найменування), 17 додатків, містить 48 таблиць, 81 рисунок. Основний текст роботи викладено на 383 сторінках, загальний обсяг становить 619 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі на основі теоретичних узагальнень обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету й основні завдання, наведено методи дослідження, розкрито новизну і практичне значення одержаних результатів, зазначено форми їх апробації і використання.

В першому розділі «**Теоретичні основи формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємств**» досліджено еволюцію сутності інтелектуалізації економічної діяльності в інтелектуально-інфраструктурному середовищі; генезис концептуальних поглядів щодо інтелектуалізації людського капіталу підприємства; розглянуто процеси, передумови та протиріччя формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства; сформовано теоретичні підходи до управління інтелектуалізацією людського капіталу як основи забезпечення економічної безпеки підприємства.

У межах дослідження автором встановлено, що інтенсифікація інноваційного співробітництва вітчизняних підприємств сприяє створенню та використанню новітніх знань та відбувається на основі випуску продукції із високим ступенем інтелектуальних вкладень як матеріального, так і нематеріального характеру. Це зумовило необхідність оновлення на інноваційній основі наявних видів діяльності та активної інтеграції в процеси механізації та автоматизації всіх видів суспільно-економічної діяльності.

Автором систематизовано наукові погляди щодо визначення результатів інтелектуальної діяльності задля встановлення взаємозв'язку між формуванням прав на інтелектуальний продукт та отриманням вигоди від його реалізації, що дозволило визначити сутнісні характеристики понять «інтелектуальний дохід», «інтелектуальний прибуток» та «інтелектуальна рента», які в повній мірі здатні охарактеризувати кінцевий результат виробничого процесу із використанням креативної складової людського капіталу підприємства.

Узагальнення наукових джерел дозволило зробити висновок щодо доцільності застосування підприємствами теорії людського капіталу при розробці та впровадженні стратегії розвитку та використання людських ресурсів в економіці нового типу, що, в свою чергу, створює основу для генерування найбільш ефективної політики в області використання накопичених знань та досвіду, оволодіння передовими інтелектуальними технологіями та підвищення ефективності та культури праці на підприємстві.

Використання методу суб'єктивного шкалювання задля структурно-кількісного аналізу складових поняття «людський капітал» дозволило сформулювати авторське трактування поняття «людський капітал» як сукупність закладених в індивіда генетичних ознак (особистих якостей), які в процесі соціалізації набувають форми задатків (умінь, знань, навичок) і під впливом відповідних вкладень еволюціонують в продуктивну професійну складову, здатну інтелектуалізуватися та генерувати інноваційний продукт.

На підставі проведеного дослідження запропоновано модель формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства, яка включає поетапний алгоритм формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства, в якому передбачено змістовне наповнення визначених етапів його формування задля генерування відповідних вигод (як матеріальних, так і нематеріальних) та задоволення потреб ключових інвесторів (індивідів, груп, підприємств, секторів економіки та держави в цілому) шляхом нарощення знань універсального характеру та специфічних знань-ресурсів в межах підприємства, які створюють передумови для більш ефективного та прогресивного використання людського капіталу підприємства (рис. 1).

Визначено, що інтелектуалізація людського капіталу підприємства має бути безперервним процесом та потребує відповідних вкладень (як матеріальних, так і нематеріальних), які позитивно впливатимуть не тільки на результати діяльності підприємства та кадрову складову, але й на рівень економічної безпеки підприємства через підвищення продуктивності праці, інноватизацію її складових та пришвидшення сприйняття інноваційних змін, що супроводжують виробничо-господарську діяльність сучасного підприємства в умовах цифрових трансформацій. За результатами дослідження зроблено висновок, що забезпечення використання передових інноваційних технологій та

техніки задля максимізації прибутків підприємства стає можливим завдяки проведенню інтелектуалізації людського капіталу підприємства в межах встановлених стратегічних пріоритетів розвитку підприємства та розширення меж його економічних інтересів, підвищення компетентісно-професійного рівня персоналу, розуміння важливості організаційної поведінки та культури в умовах інформатизації виробничих процесів.

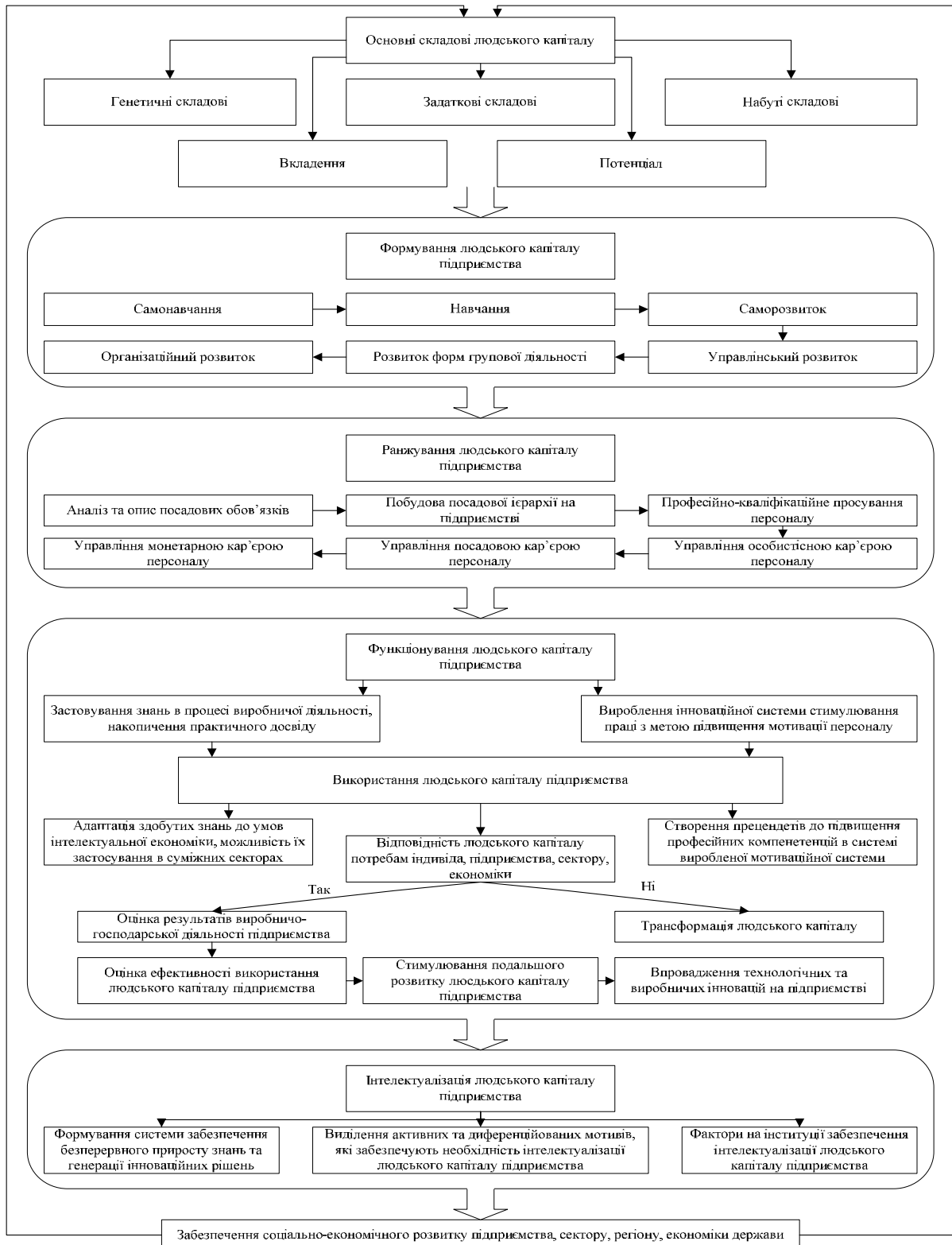

Рис. 1. Поетапний алгоритм формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства

На основі проведеного дослідження автором ідентифіковано систему протиріч, які супроводжують формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства. Встановлено, що ідентифікація теорій, які сприяли інтеграції формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства до загальноекономічної системи розвитку суспільства зумовили руйнування бар'єрів, які розділяють різні спеціальні області та науки. Доведено, що новітні теорії виникають «на стику» різних предметних областей, та представляють собою еволюційні методологічні положення, що комбінують вивчення еволюційних процесів життєдіяльності, мислення, культури, суспільства, мікро, мезо-, макро- та мегасередовища економічної діяльності людини.

Автором проведено порівняльний теоретичний аналіз моделей соціально-економічних відносин, що сприяли необхідності формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства. Визначено напрями, які мають бути пріоритетними в сфері державної політики забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Обґрунтовано, що наявність потужного соціально-економічного потенціалу країни в сфері створення «кластерів-ядер» за ключовими секторами національної економіки дозволить усунути міжсистемні бар'єри для розвитку підприємств, які можуть увійти до даних кластерів.

Запропоновано методологічний підхід до управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства на засадах еволюції сутності інтелектуалізації економічної діяльності в інтелектуально-інфраструктурному середовищі в межах сучасних вимог до економічної безпеки підприємства, який базується на виділенні системоутворюючих безпекових факторів, що дозволяють досягти як загальної мети діяльності підприємства, так і забезпечувати організацію та єдність окремих системно-ресурсних елементів для вирішення завдань, які виникають в процесі інтелектуалізації людського капіталу підприємства, і в подальшому впливатимуть на ефективність функціонування всієї його економічної системи в умовах інтенсифікації інноваційних змін (рис. 2). Автором віднесено ресурс економічної безпеки до корпоративних ресурсів стратегічного значення для підприємства, оцінка якого має здійснюватися на початковому етапі планування будь-яких вдосконалень його діяльності, особливо в контексті здійснення високоризикованих інвестицій в інтелектуалізацію людського капіталу.

Визначено, що прийняття управлінських рішень, які спрямовані на забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємства, має базуватися на чіткому розумінні його цілей, що і визначатимуть його організаційну поведінку, прагнення до збереження ключових компетенції шляхом формування раціональних організаційних структур, побудови ефективної кадрової політики, використання оптимального об'єму ресурсів та створення позитивного іміджу серед конкурентів. Це обумовлює необхідність потрапляння в «рамки» лімітів наявних ресурсів, спонукає керівництво підприємства розробляти та приймати такі управлінські рішення, які корелюються із обраною політикою в сфері його економічної безпеки та направлені на її забезпечення, що зумовлює вирішення питання гармонізації процесу інтелектуалізації людського капіталу підприємства із врахування рівня його економічної безпеки.

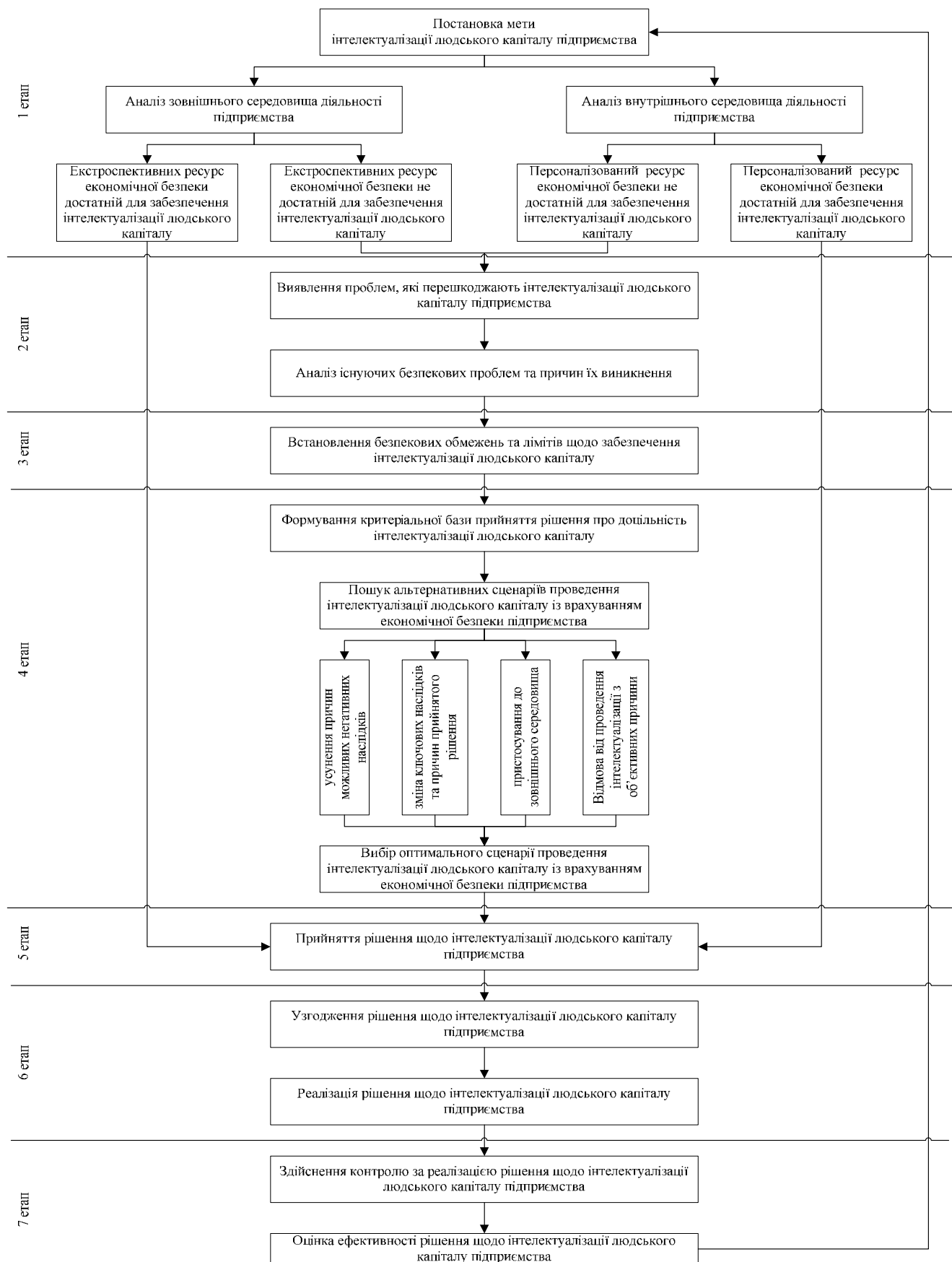

Рис. 2. Методологічний підхід до управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства із врахуванням рівня його економічної безпеки

У другому розділі роботи «**Методологія наукового дослідження логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства**» розглянуто передумови застосування логістичної концепції в управлінні інтелектуалізацією людського капіталу підприємства; визначено принципи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства; проаналізовано функціональні особливості системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства; запропоновано теоретико-методологічний підхід до аналізу ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства.

В результаті проведення дослідження раціональності застосування логістичної концепції в управлінні інтелектуалізацією людського капіталу підприємства було встановлено, що формування і розвиток людського капіталу підприємства відбувається при змінах стратегічних орієнтирів та організаційному переміщенні співробітників, що можна порівняти з процесом міграції на макроекономічному рівні. При цьому відбувається посилення обміну інформацією та набутими навичками, зміна мотиваційних установок, які безпосередньо пов'язані з процесом адаптації та розвитку людського капіталу. Доведено, що процес управління кар'єрою співробітників трансформується в процес управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, оскільки кадровий потік являє собою потік людських активів підприємства (рис. 3).

Встановлено, що компетентісно-професійне вдосконалення людського капіталу підприємства потребує розуміння особистісно-професійних мотивів персоналу до активного засвоєння нових знань, навичок, вмінь, нових видів діяльності, розширення професійних компетенцій, зміни посадового та соціального статусу, що обумовило побудову мотиваційного механізму на засадах особистісно-професійної вмотивованості персоналу, що сприятиме формуванню та реалізації творчого та інноваційного потенціалу, підвищенню рівня професійних стандартів діяльності, оскільки професійна діяльність займає значну частину часу будь-якого індивіда, вимагає від нього інвестицій, як матеріальних, так і знаннєвих.

На підставі узагальнення теоретичного підґрунтя щодо логістичного управління, автором сформульовано поняття логістичного управління підприємством при інтелектуалізації людського капіталу. Пропонується визначати його як безперервний процес отримання інформації, її примноження, перетворення і обробки для знаходження оптимального рішення в управлінні на даний момент часу, що вимагає спеціальних механізмів адаптації та еволюції організацій та інститутів інформаційно-безпекового простору.

Підкреслено, що інтелектуалізація реалізується на основі процесів комплексного розвитку, прогресивності, творчості виражається в самоорганізації, раціональності та постійному навчанні. Доведено, що особливого значення в даному контексті набуває процес прийняття рішень, пошуку і вибору найбільш оптимальних із них за критерієм, обраним при постановці завдання, що має реалізуватися на основі запропонованих принципів логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (рис. 4).

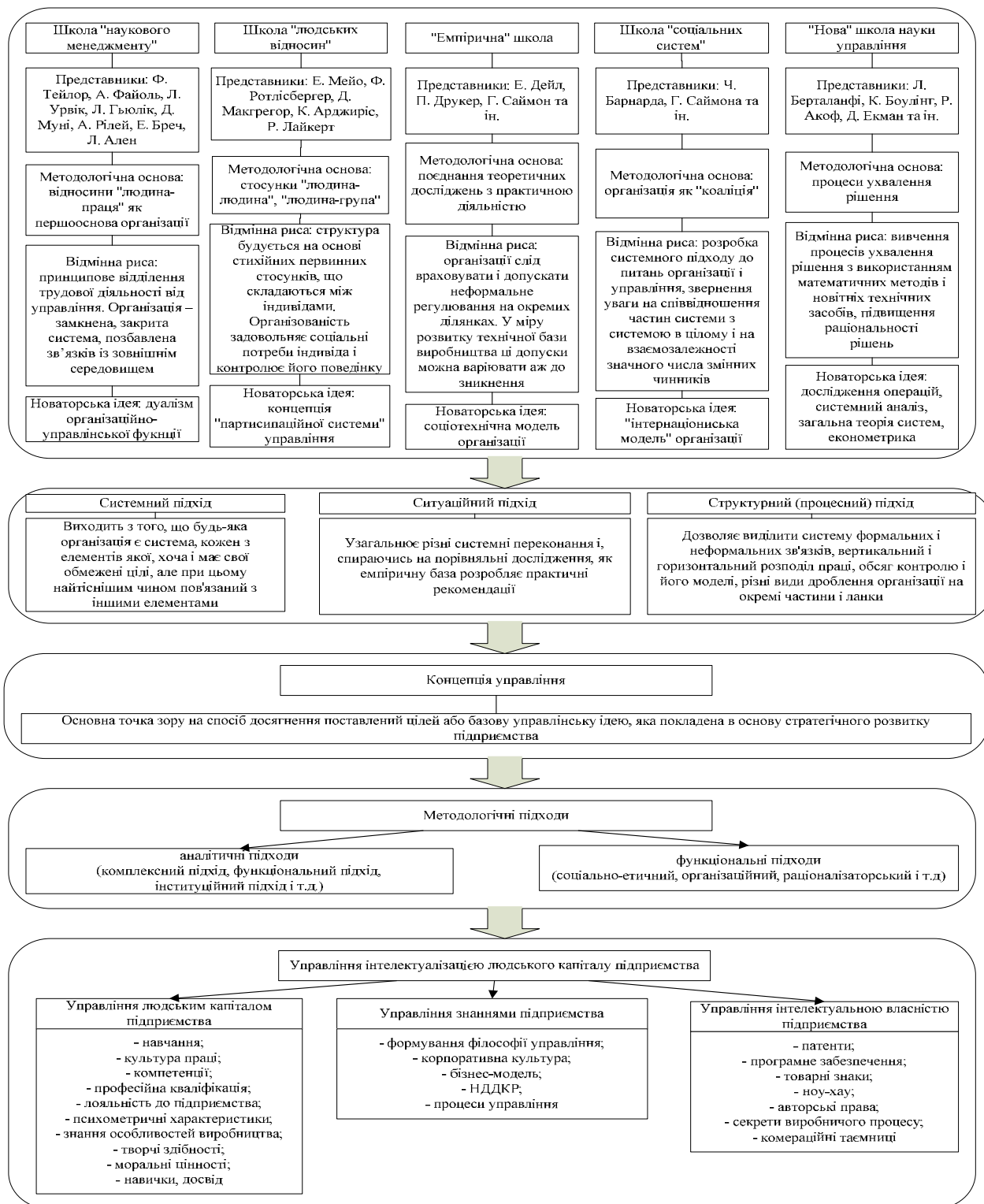

Рис. 3. Методологічні основи управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства

Запропоновано функціонально-структурну модель логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, яка передбачає, що логістична концепція управління може бути використана підприємством будь-якого розміру, організаційно-правової форми та сектору діяльності, що робить її універсальним інструментарієм для забезпечення інтелектуалізації людського капіталу. Автором визначено, що підприємства, які реалізують логістичну концепцію управління персоналом характеризуються високим ступенем трудової

самоусвідомленості працівників, що виражається у їх розумінні та прийнятті цілій та місії підприємства, задач своєї структурної одиниці (підрозділу, департаменту і т.д.) при стратегічному управлінні, розширенням можливостей та активізацією самостійного прийняття ключових рішень в рамках наданих повноважень та вільного розпорядження необхідними для ефективної діяльності ресурсами та інформацією.

Вдосконалено теоретико-методологічний підхід до визначення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, який базується на врахуванні стратегії діяльності конкретного підприємства та умов реалізації його людського капіталу, сформульованій цільовій спрямованості, уточненні виду та складу параметрів при формалізації управлінських заходів та його практичному використанні (рис. 5). В основу запропонованого підходу покладена модель аналізу управлінського процесу, яка адаптована до потреб визначення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства та включає блоки змісту оцінювання, розробки критеріїв оцінювання показників та індикаторів, вимірювання показників та ідентифікації відхилень від встановлених нормативів.

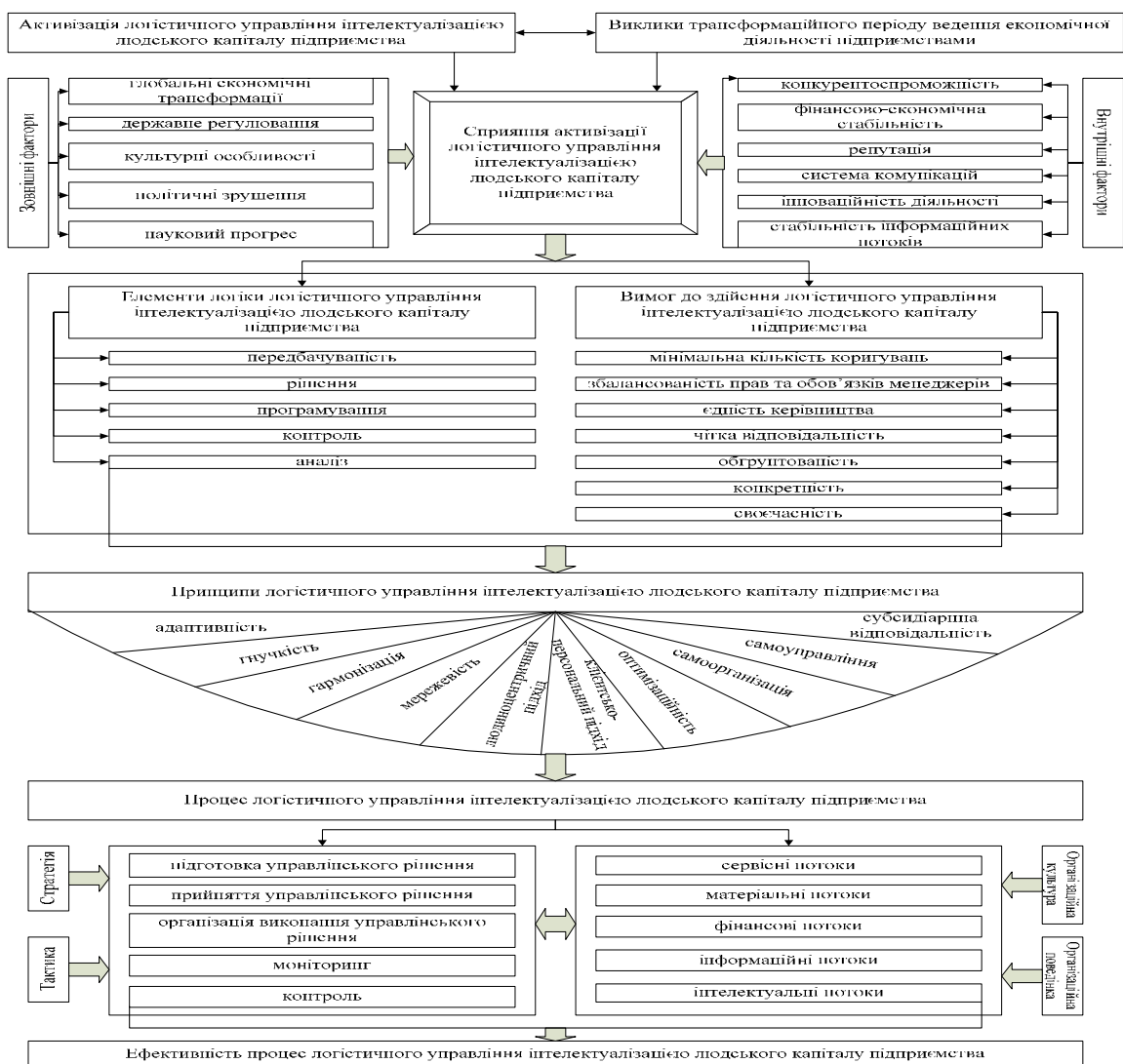

Рис. 4. Принципи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства

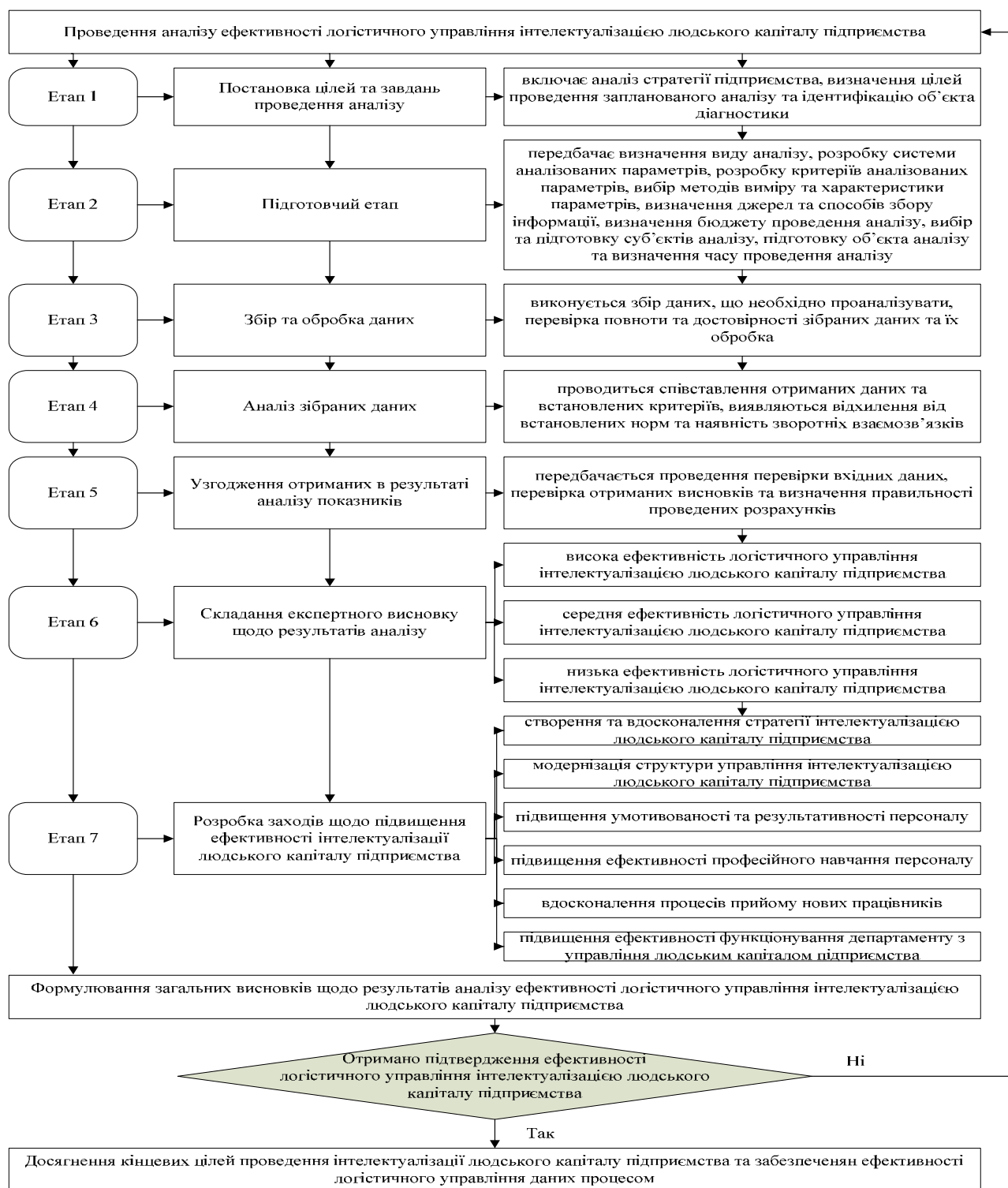

Рис. 5. Теоретико-методологічний підхід до визначення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства

Доведено, що використання запропонованого теоретико-методологічного підходу до визначення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства дозволить підприємствам вчасно оптимізувати процеси інтелектуалізації їх людського капіталу в безпековому просторі.

У третьому розділі «Аналіз сучасних тенденцій та економічних проблем інтелектуалізації людського капіталу підприємств в Україні» проаналізовано тенденції, закономірності та проблеми розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг в Україні; виконано системний аналіз впливу показників цифровізації економіки на інтелектуалізацію українських підприємств; продіагностовано рівень розвитку людського капіталу України як передумови інтелектуалізації та інноватизації українських підприємств; досліджено перспективи економічної імплементації гармонізованих міжнародних підходів до інтелектуалізації людського капіталу підприємств.

На основі використання міжнародних індексів, що характеризують місце України серед інших держав світу визначено закономірності розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг в Україні, ступінь цифровізації економіки та рівень розвитку людського капіталу держави. Проаналізовано тенденції, закономірності та проблеми розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг в Україні та встановлено, що стабільні умови для реалізації інноваційних бізнес-проектів дозволяють залучати до держави іноземні інвестиції та сприяти розвитку виробництва високотехнологічної продукції вітчизняними підприємствами (рис. 6).

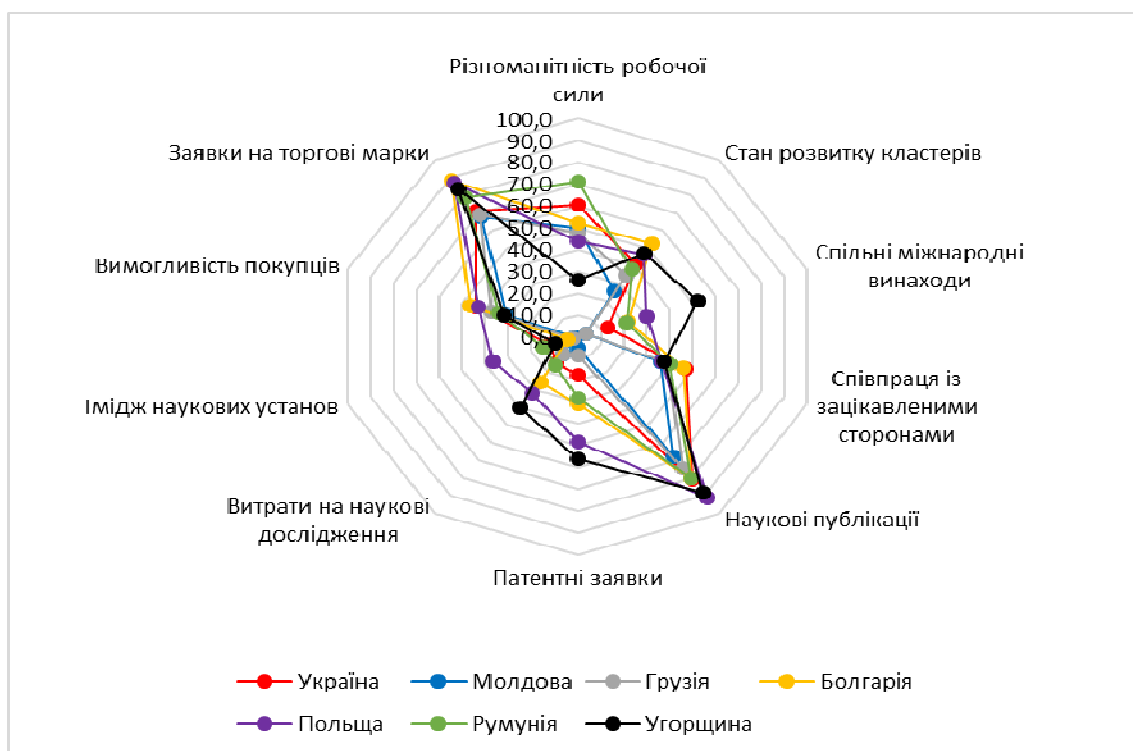

Рис. 6. Багатокутник конкурентоспроможності України за підіндексом «Інноваційна спроможність», 2019 рік

Виявлено наявність тісного взаємозв'язку між якістю захисту прав інтелектуальної власності в державі та її економічним зростанням, так як підприємства різних організаційних форм та розміру є джерелом продукування інновацій, які здатні сприяти активній інтелектуалізації усіх сфер економічної діяльності, а створення умов для їх реалізації в ході виробничої діяльності є запорукою подальшого зростання економіки держави (рис. 7).

У результаті дослідження динаміки зміни інтелектуальної складової Міжнародного індексу прав власності України, встановлено, що значення підіндексу захисту авторського права є найменшим, тоді як патентний захист є досить надійним, що дозволяє вітчизняним підприємствам в повній мірі захистити свою інтелектуальну власність за допомогою використання даного інструменту. Виявлені тенденції обумовлюють необхідність посилення регуляторних заходів в сфері захисту авторських прав, що сприятиме активізації використання даного інструменту захисту продуктів, вироблених на основі використання інтелектуалізованого людського капіталу підприємств.

Рис. 7. Динаміка зміни інтелектуальної складової Міжнародного індексу прав власності України, 2010-2019 роки

Обґрунтовано необхідність посилення фінансово-економічної складової в сфері підтримки інноваційної діяльності, яка здійснюється вітчизняними підприємствами шляхом коригування політик фінансування проектів різних напрямків, в тому числі, інноваційних.

Запропоновано доповнити проведене дослідження глобальних індикаторів цифрової конкурентоспроможності формуванням інтегрального показниками цифрової конкурентоспроможності українських підприємств на основі вивчення показників активності українських підприємств при впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій (табл. 1).

Виявлено, що вітчизняні підприємств не досить активно використовують Мережу для отримання замовлень від свої споживачів, а їх персонал демонструє низьку активність у використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій під час роботи та підвищення кваліфікації (навчання). Загальний інтегральний показник цифрової конкурентоспроможності українських підприємств станом на 2018 рік становив 45,6%, що свідчить про недовикористання на 54,4% цифрових можливостей, які надаються сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

**Інтегральний показник цифрової конкурентоспроможності
українських підприємств, 2018 рік**

Показник	Значення, %	Показник	Значення, %
Частка підприємств, які використовували комп'ютери, у % до загальної кількості підприємств, які взяли участь в обстеженні	95,50	Частка середньої кількості працівників, які використовували комп'ютер, у % до середньої кількості працівників підприємств	32,80
Частка підприємств, які мали доступ до мережі Інтернет, у % до кількості підприємств, які використовували комп'ютери	98,10	Частка середньої кількості працівників, які використовували комп'ютер із доступом до мережі Інтернет, у % до середньої кількості працівників, що використовували комп'ютер	82,60
Кількість підприємств, що отримували замовлення через мережу Інтернет, у % до кількості підприємств, що використовували комп'ютери	5,60	Частка підприємств, що використовували веб-сайт для навчання персоналу, у % до кількості підприємств, що мали вебсайт	8,60
Кількість підприємств, що здійснювали закупівлі через мережу Інтернет, у % до кількості підприємств, що використовували комп'ютери	21,70	Частка підприємств, що використовували соціальні медіа як засіб обміну знаннями, у % від загальної кількості підприємств, що використовували соціальні медіа	20,00
Інтегральний показник цифровізації підприємницької діяльності	55,23	Інтегральний показник цифрової інтелектуалізації підприємств	36,00
Інтегральний показник цифрової конкурентоспроможності українських підприємств		45,61	

Встановлено, що інтелектуалізація та інноватизація господарської діяльності вітчизняних підприємств перебуває у прямій залежності від результатів формування людського капіталу освітньою системою держави, що зумовлено необхідністю реалізації концепції «навчання впродовж життя», яка сприяє ефективній реалізації людського капіталу під час трудової діяльності в межах конкретних підприємств (рис. 8).

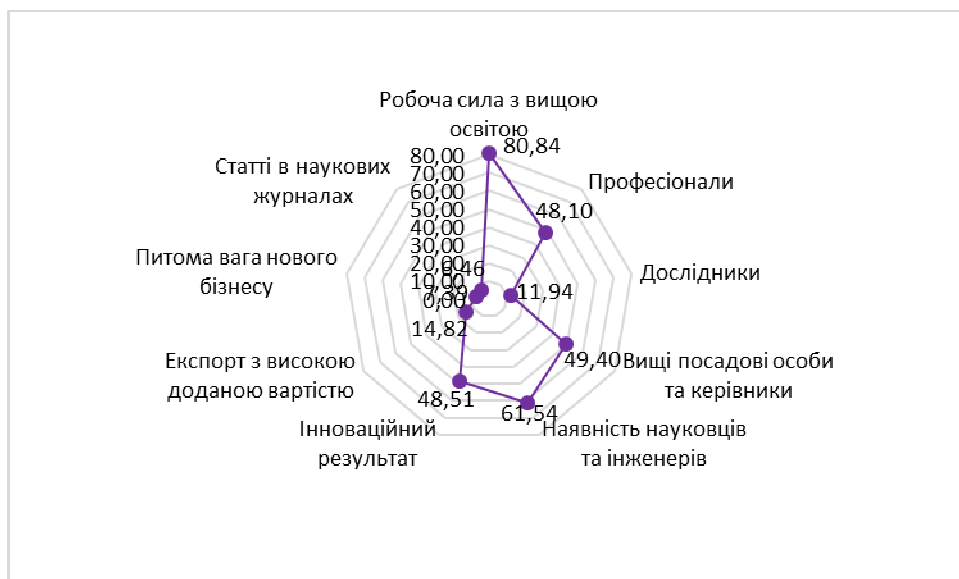

Рис. 8. Складові критерію «Глобальні знання» України, 2020 рік

Доведено, що інтелектуалізація людського капіталу підприємств забезпечується посиленням підготовки науковців та дослідників, які формують основу інноваційної економіки держави, сприяють виробленню ефективних механізмів активізації інтелектуальних та інноваційних процесів в окремих секторах економіки, виробляють новітні підходи до здійснення виробничих та господарських операцій із врахуванням останніх світових тенденцій та вимог вітчизняної практики, а також забезпечують ефективну комунікацію між університетами та іншими агентами (підприємствами, державними органами влади, організаціями різних рівнів).

На основі визначених вузьких місць в сфері інтеграції українських структур у розвинену дослідницьку мережу ЄС було виокремлено пріоритетні сфери розвитку дослідницьких та цифрових структур, що покликані створити організаційні та управлінські можливості для розвитку національної економіки та генерації інтелектуально-інноваційних перспектив для вітчизняних підприємств в інформаційно-безпековому просторі.

У четвертому розділі **«Формування організаційно-економічного забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств»** розроблено концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств; запропоновано теоретико-практичний підхід до діагностики економічної безпеки підприємств як передумови інтелектуалізації людського капіталу; запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання людського капіталу підприємства як індикатора можливого підвищення рівня його інтелектуалізації; виявлено можливості інтенсифікації інтелектуалізаційних змін людського капіталу на підставі структурно-функціонального аналізу показників діяльності підприємств.

У дисертаційній роботі сформовано концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств, що враховує визначені тенденції, закономірності та проблеми розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг держави дає можливість прослідкувати цілеспрямованість та індивідуально-колективний характер інтелектуалізації людського капіталу підприємства на основі розробленої моделі із органічним поєднанням визначених функціональних особливостей системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства із ідентифікацією направленості його ресурсних потоків і їх достатності для здійснення інтелектуалізаційних змін (рис. 9).

Запропоновано деталізацію визначення «еталонного» підприємства на основі використання принципу Парето, яка забезпечує встановлення «еталонного» підприємства задля ідентифікації бази порівняннi для сукупності досліджуваних підприємств за показниками економічної безпеки та ефективності використання людського капіталу, що забезпечило відображення потреби в наявному економічно-фінансовому потенціалі для інвестування в інтелектуалізацію людського капіталу та побудову системи логістичного управління даним процесом.

На основі застосування вдосконаленого науково-практичного підходу до діагностики економічної безпеки підприємств в контексті забезпечення інтелектуалізації людського капіталу було визначено «еталонні» підприємства, які сформували достатній економічний потенціал для інноватизації своєї

діяльності та подальшої інтелектуалізації людського капіталу (ПрАТ «Арселорміттал Кривий Ріг», ПрАТ «Дніпровський металургійний комбінат», ПрАТ «Дніпроспецсталь», ПрАТ «Енергомашспецсталь» та ПрАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат»). Доведено, що дані підприємства притримуються реалізації «збалансованої політики» компенсування негативних впливів деструктивних факторів, що, в свою чергу, дозволяє їм підтримувати необхідний операційний баланс та забезпечувати стратегічні інтелектуалізаційні можливості.

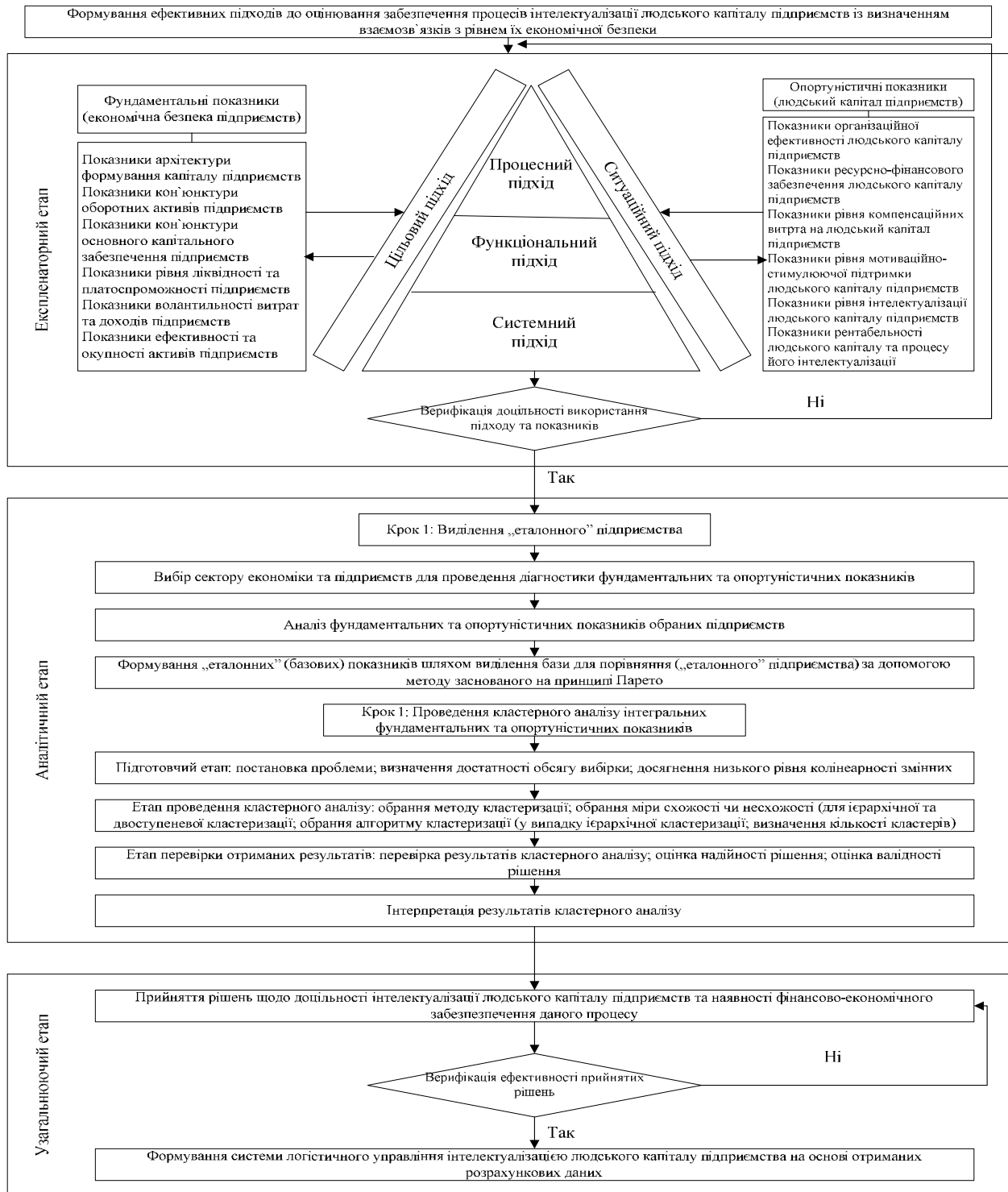

Рис. 9. Концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств

За допомогою вдосконаленого науково-методичного підходу до оцінювання людського капіталу підприємства, архітектоніка якого спрямована на визначення взаємозв'язків процесів інтелектуалізації людського капіталу підприємств та рівня їх економічної безпеки, встановлено «еталонні» підприємства, які сформували інтелектуалізований людський капітал та можуть стати основою для створення галузевого центру компетенцій (АТ «Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат», ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод», ПрАТ «Арселорміттал Кривий Ріг», ПрАТ «Запоріжжкокс», ПрАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат» та ПрАТ «Южкокс») шляхом трансформації стратегічних управлінських рішень щодо інтелектуалізації людського капіталу на основі інтерпретації визначених інтегральних показників за виділеними групами (табл. 2).

Таблиця 2

Результати розрахунку інтегральних значень за групами
опортуністичних показників, 2015-2019 рр.

№ п/п	Підприємство	Іое(лк)	Ірфз(лк)	Ікв(лк)	Імсп(лк)	Іі(лк)	Ір(лк)
1	АТ «Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат»	386,77	111,39	29,52	4,32	11,18	-367,48
2	АТ «Нікопольський завод феросплавів»	2900,53	230,53	5,30	6,91	21,79	412,56
3	ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод»	4321,52	397,87	2,90	19,98	68,23	1040,70
4	ПрАТ «Арселорміттал Кривий Ріг»	2320,75	182,25	6,03	3,25	156,81	204,48
5	ПрАТ «Дніпровський металургійний комбінат»	4615,37	-1625,32	5,11	24,14	52,26	-5633,08
6	ПрАТ «Дніпровський металургійний завод»	2490,03	124,27	5,58	-2,58	33,25	643,75
7	ПрАТ «Дніпроспецсталь»	1332,89	158,26	8,53	1,73	32,63	-844,00
8	ПрАТ «Енергомашспецсталь»	1416,09	-2317,43	11,69	1,69	98,95	-857,13
9	ПрАТ «Запоріжжкокс»	6003,27	511,61	2,99	9,07	58,59	6180,49
10	ПрАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат»	2216,61	928,63	5,80	19,48	68,88	2299,63
11	ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча»	3614,42	163,18	4,53	18,51	96,44	-732,87
12	ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»	4616,79	175,80	3,37	20,44	61,26	-360,84
13	ПрАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат»	2552,59	1128,06	4,84	23,60	50,24	2968,87
14	ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат»	1680,31	589,86	7,77	24,32	31,55	2017,19
15	ПрАТ «Южкокс»	3007,23	139,78	4,13	29,72	44,66	-120,17

Базуючись на запропонованій в дисертаційній роботі деталізації підходу до кластеризації підприємств на основі інтегральних фундаментальних та опортуністичних показників їх діяльності обґрунтовано необхідність розбиття всієї сукупності досліджуваних підприємств на три кластери. Проведення ієрархічної кластеризації дозволило масштабувати всі дані в рамках трьох

У п'ятому розділі «**Концептуальні основи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств в контексті забезпечення економічної безпеки**» запропоновано концепцію формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства; розроблено комплексний механізм логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства; сформовано підхід до реалізації контролінгу ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства; запропоновано модернізаційну візію діяльності підприємства на основі застосування логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу.

Розроблено концепцію формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств, яка включає процеси забезпечення ефективності проведення інтелектуалізації людського капіталу підприємства на стратегічному та тактичному рівні у формі багатоаспектного управлінського процесу, що інтегрується в організаційну структуру підприємства, та базується на систематизації та врахуванні пріоритетних інтересів підприємства, а також його контрагентів на основі гармонізації та узгодженості управлінських впливів (рис. 11).

Запропоновано системний підхід до ідентифікації управлінських впливів за інтегральними фундаментальними та опортуністичними показниками діяльності підприємства, який дозволив прослідкувати збалансованість та доцільність здійснення управлінських впливів за відповідними інтегральними показниками, що супроводжують процеси інтелектуалізації людського капіталу підприємства та включають основні групи складових людського капіталу підприємства.

Забезпечення інтеграції управлінських впливів дозволяє підвищити результативність взаємодії підприємства з контрагентами в сфері підвищення прибутковості діяльності та посилення інтелектуально-інноваційної складової нематеріальних активів, що призводить до утворення відповідних конкурентних переваг.

На основі дослідження сукупності інтегральних показників, що дозволяють прослідкувати поточний стан інтелектуалізації людського капіталу підприємства у сукупності із рівнем його економічної безпеки стає можливим встановлення планових нормативів розвитку досліджуваного процесу, що стимулює вдосконалення стратегічного управлінського напрямку підприємства, направлено на посилення інноваційно-модернізаційних складових його діяльності.

В дисертаційній роботі розроблено комплексний механізм логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, який побудовано на основах консолідації процесів, передумов та протиріччя формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства задля підвищення рівня інтелектуалізації людського капіталу підприємства через використання інструментального забезпечення стратегічного та тактичного контролінгу, створення передумов для відтворення інтелектуалізованого людського капіталу підприємства в єдиному інформаційно-безпековому просторі (рис. 12).

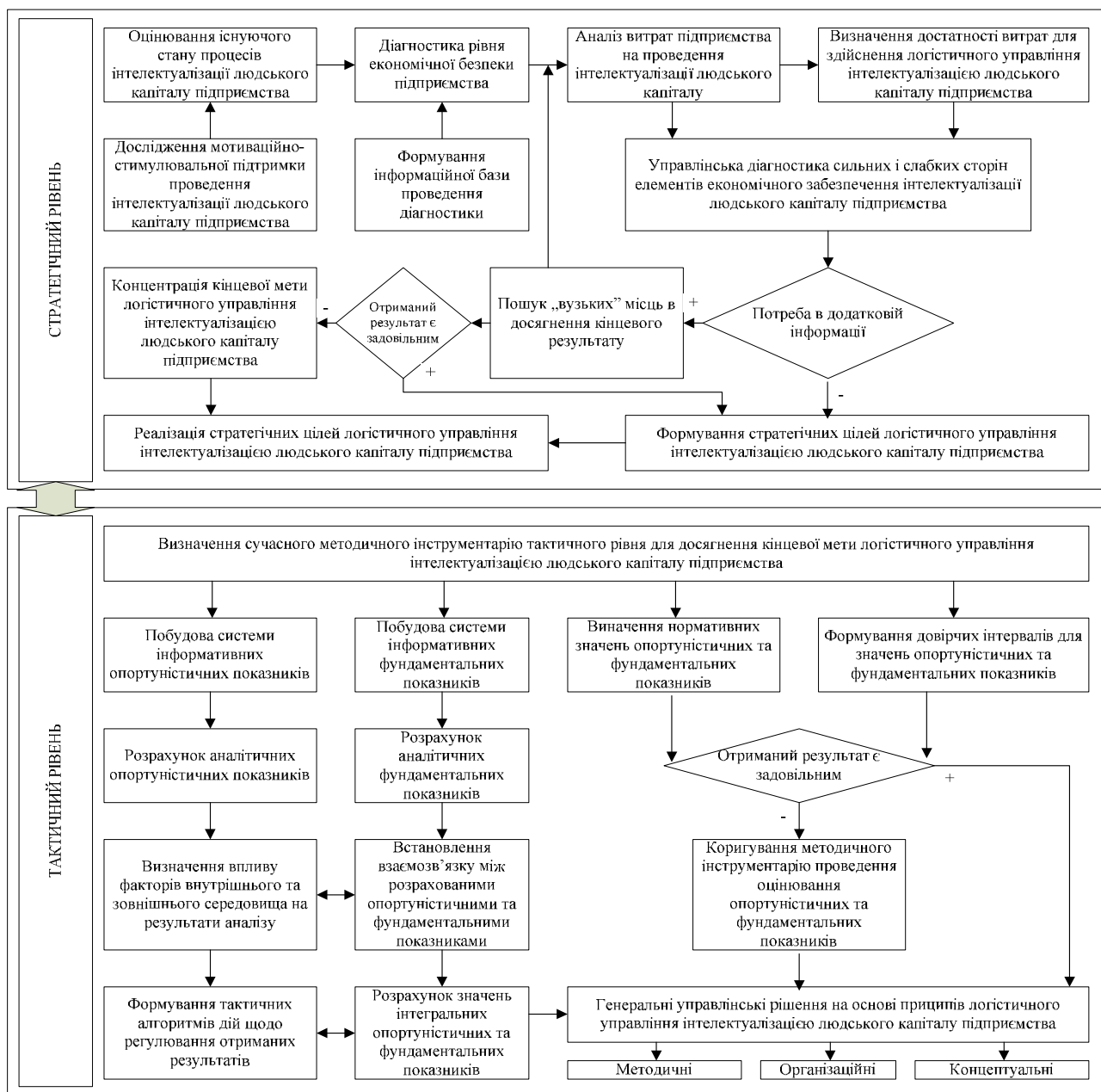

Рис. 11. Концепція формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств

Автором запропоновано застосовувати інструменти комплексного механізму логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, які сприяють підвищенню результативності управлінських впливів через нівелювання дублювання та неузгодженості документального супроводу логістичного управління та його інформаційної підтримки із врахуванням рівня економічної безпеки підприємства. Встановлено, що застосування інструментів комплексного механізму логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства дозволить забезпечити реалізацію не лише тактичних завдань в сфері інтелектуалізації його людського капіталу, а й сприятиме досягненню стратегічних орієнтирів, направлених на вдосконалення соціально-економічних результатів діяльності підприємства в умовах трансформаційних змін.

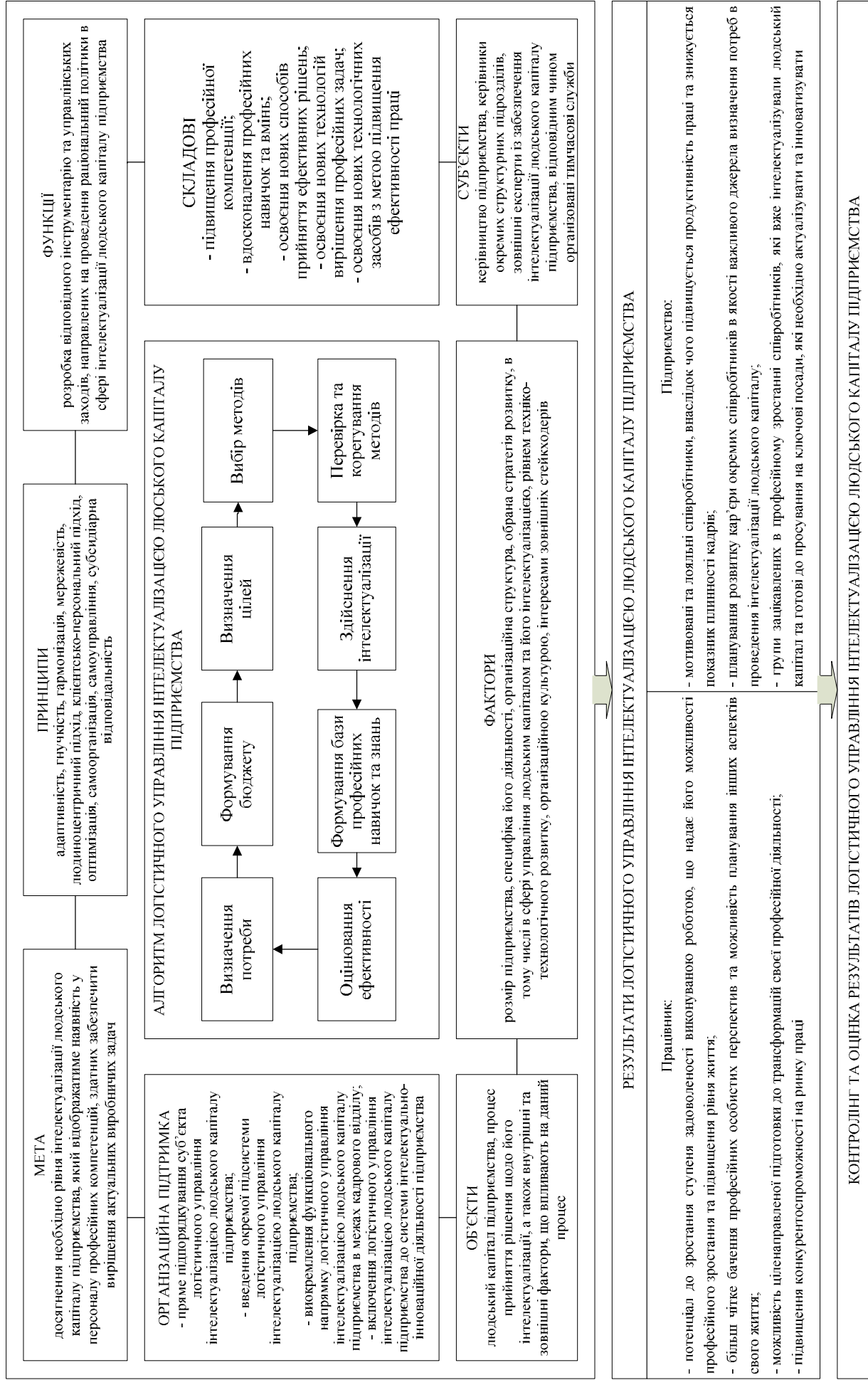

Рис. 12. Комплексний механізм логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства

Розроблено концептуально-логічну схему контролінгу ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, що є частиною комплексного механізму логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу, невід'ємною складовою якої є виявлення факторів внутрішнього та зовнішнього середовища впливу на інтелектуалізаційні процеси підприємства за допомогою застосування статистичного, аналітичного та експертного діагностування з метою реалізації об'єктивної необхідності поєднання сукупності аналітичного інструментарію задля прогнозування ефективності інтелектуалізації людського капіталу підприємства та формування модернізаційної візії щодо логістичного управління інтелектуалізаційними процесами в стратегічному та тактичному періодах (рис. 13).

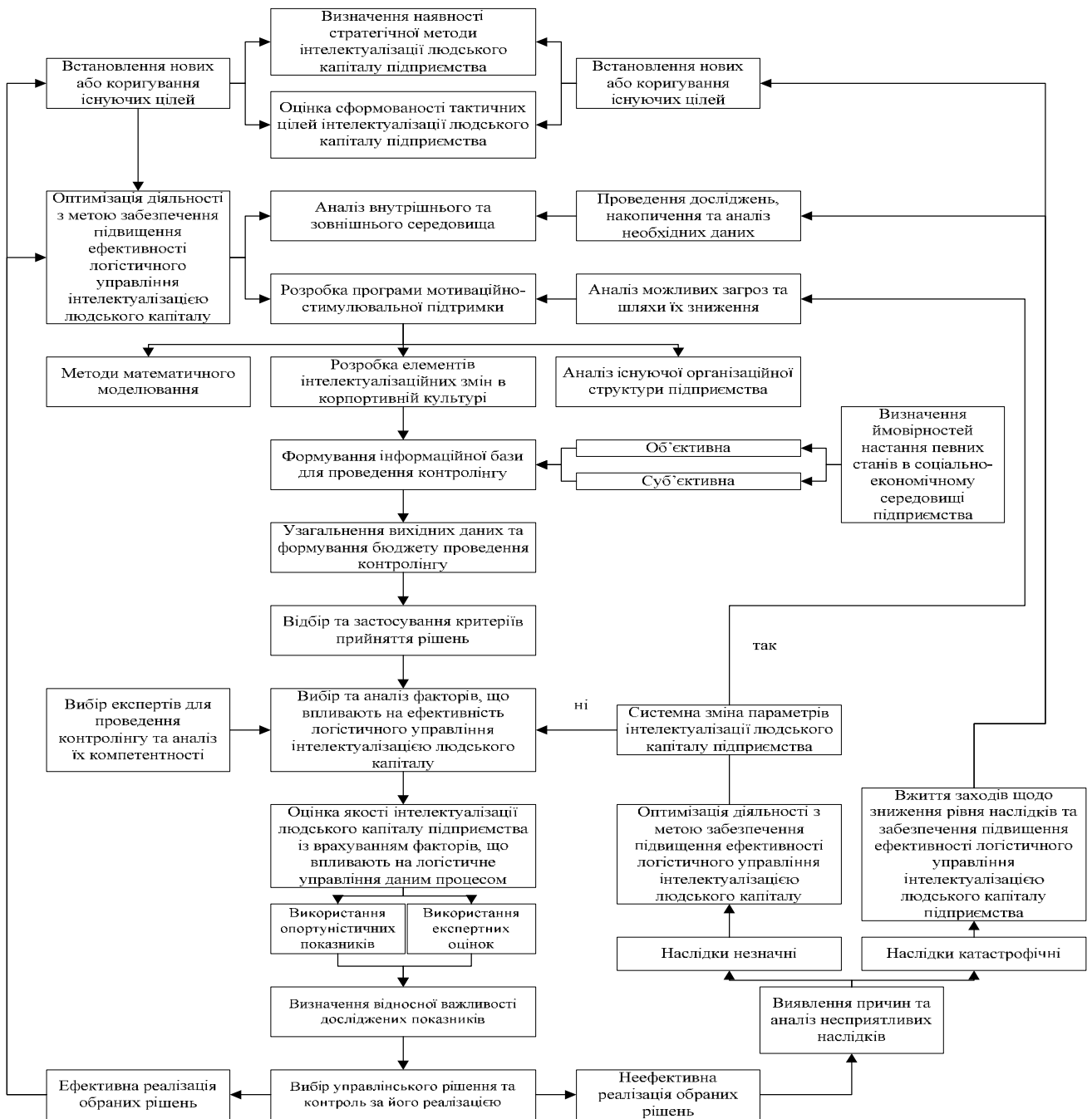

Рис. 13. Концептуально-логічна схема контролінгу ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства

На підставі побудови стохастичної моделі залежності між змінами інтенсивного впливу окремих керованих факторів та змінами результативного показника - рентабельності сукупного капіталу досліджуваних підприємств, ідентифіковано важелі впливу на трансформаційні зміни логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства.

Запропоновано теоретико-практичний підхід до інтелектуалізації людського капіталу підприємств в період неоіндустріальних трансформацій, що складається з чотирьох стадій, які відображають послідовність розробки організаційно-економічних заходів для визначення управлінських дій щодо досягнення підприємствами відповідних конкурентних переваг на підставі визначення рівня фундаментальних та опортуністичних показників за кластерами досліджених підприємств через формування організаційного забезпечення створення центру компетенцій. Встановлено, що підприємства першого та третього кластерів потребують вироблення новітніх рішень в сфері інтелектуалізації людського капіталу, що може бути досягнуто в результаті кооперації в межах запропонованого центру компетенцій із підприємствами, що увійшли до другого кластеру.

Доведено, що інтелектуалізація людського капіталу підприємств сприятиме формуванню їх додаткових конкурентних переваг, а також зростанню числа професіоналів в секторі їх діяльності, здатності оперативно включатися у вирішення актуальних науково-технічних задач через здійснення інформаційної підтримки логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу, яка реалізується шляхом інформаційної доступності інновацій всіх рівнів в межах центру компетенцій, що сформований в рамках запропонованого теоретико-практичного підходу до інтелектуалізації людського капіталу підприємств в період неоіндустріальних трансформацій.

ВИСНОВКИ

Результатом дослідження є теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних і науково-практичних основ логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств, у розробці методичних, науково-практичних рекомендацій та концептуальних підходів до формування комплексного інструментарію для реалізації запланованих напрямів інтелектуалізації людського капіталу підприємств на основі логістичного управління в інформаційно-безпековому просторі. На основі проведеного дослідження сформульовані наступні висновки та пропозиції.

1. У процесі дослідження визначено, що еволюція сутності інтелектуалізації економічної діяльності в інтелектуально-інфраструктурному середовищі супроводжується встановленням взаємозв'язку процесів формування прав на інтелектуальний продукт та отримання вигоди від його реалізації, що дозволило визначити сутнісні характеристики понять «інтелектуальний дохід», «інтелектуальний прибуток» та «інтелектуальна рента», які в повній мірі здатні охарактеризувати кінцевий результат виробничого процесу із використанням креативної складової людського капіталу підприємства. Окреслено особливості генезису концептуальних

поглядів щодо інтелектуалізації людського капіталу підприємства задля створення основи для генерування найбільш ефективної політики в області використання накопичених знань та досвіду, оволодіння передовими інтелектуальними технологіями та підвищення ефективності та культури праці на підприємстві.

2. Означено, що процеси, передумови та протиріччя формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства визначаються особливостями новітніх теорій, що виникають «на стику» різних наук та предметних областей, та представляють собою еволюційні теорії, які комбінують вивчення еволюційних процесів життєдіяльності, мислення, культури, суспільства, мікро-, мезо-, макро- та мегасередовища економічної діяльності людини. Вироблено теоретичний підхід до управління інтелектуалізацією людського капіталу як основи забезпечення економічної безпеки підприємства, який передбачає віднесення ресурсу економічної безпеки до корпоративних ресурсів стратегічного значення для підприємства, оцінка якого має здійснюватися на початковому етапі планування будь-яких вдосконалень його діяльності, особливо в контексті здійснення високоризикованих інвестицій в інтелектуалізацію людського капіталу підприємства.

3. У роботі доведено пріоритетність значення логістичної концепції в управлінні інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, що обумовлено безперервністю процесу отримання інформації, її примноження, перетворення і обробки для знаходження оптимального рішення в управлінні на даний момент часу, що вимагає спеціальних механізмів адаптації та еволюції організацій та інститутів інформаційно-безпекового простору. Встановлено, що інтелектуалізація реалізується на основі процесів комплексного розвитку, прогресивності, творчості, виражається в самоорганізації, раціональності та постійному навчанні на основі запропонованих принципів логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства.

4. Доведено універсальність функціонально-структурної моделі логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства як інструменту забезпечення інтелектуалізації людського капіталу. Розроблено теоретико-методологічний підхід до визначення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства на основі адаптації моделі аналізу управлінського процесу до потреб логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства із виділенням блоків змісту оцінювання, розробки критеріїв оцінювання показників та індикаторів, вимірювання показників та ідентифікації відхилень від встановлених нормативів.

5. В результаті проведеного аналізу тенденцій, закономірностей та проблем розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг в Україні, доведено, що існує тісний взаємозв'язок між якістю захисту прав інтелектуальної власності в державі та її економічним зростанням, так як підприємства різних організаційних форм та розміру є джерелом продукування інновацій, які здатні сприяти активній інтелектуалізації усіх сфер економічної діяльності. Досліджено показники цифровізації економіки держави, що впливають на інтелектуалізацію українських підприємств та розроблено підхід

до визначення інтегрального показниками цифрової конкурентоспроможності українських підприємств на основі вивчення показників активності українських підприємств при впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій.

6. Проведено діагностику рівня розвитку людського капіталу України як передумови інтелектуалізації та інноватизації українських підприємств, в результаті чого встановлено взаємозалежність між інтелектуалізацією та інноватизацією господарської діяльності вітчизняних підприємств та результатами формування людського капіталу освітньою системою держави, що зумовлено необхідністю реалізації концепції «навчання впродовж життя». Розроблено структурну схему алгоритму інтеграції дослідницьких інституцій України до Європейського наукового простору направлену на виявлення можливостей інтелектуалізації людського капіталу України через інтеграцію українських структур у розвинену мережу ЄС.

7. Сформовано концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств, що дозволяє прослідкувати цілеспрямованість та індивідуально-колективний характер інтелектуалізації людського капіталу підприємства на основі розробленої моделі із органічним поєднанням визначених функціональних особливостей системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства та деталізованого підходу до визначення «еталонного» підприємства на основі використання принципу Парето. На основі застосування вдосконаленого науково-практичного підходу до діагностики економічної безпеки підприємств в контексті забезпечення інтелектуалізації людського капіталу було визначено «еталонні» підприємства, які притримуються збалансованої політики компенсування негативних впливів деструктивних факторів, що, в свою чергу, дозволяє реалізувати стратегічні інтелектуалізаційні можливості.

8. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання людського капіталу підприємства як індикатора можливого підвищення рівня його інтелектуалізації, що дозволив визначити взаємозв'язки процесів інтелектуалізації людського капіталу підприємств та рівня їх економічної безпеки та ідентифікувати підприємства, які можуть стати основою для створення галузевого центру компетенцій через трансформацію стратегічних управлінських рішень щодо інтелектуалізації людського капіталу на основі інтерпретування інтегральних показників за запропонованими групами. Проведено масштабування всіх фундаментальних та опортуністичних інтегральних показників в рамках трьох кластерів для забезпечення точної їх інтерпретації та вироблення відповідних тактичних та стратегічних рішень в сфері інтелектуалізації людського капіталу досліджуваних підприємств задля створення умов для формування управлінських та контролінгових заходів логістичного управління досліджуваним процесом.

9. Розроблено методологічні засади формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, що включають управлінську концепцію направлену на ефективну реалізацію процесів забезпечення ефективності проведення інтелектуалізації людського капіталу підприємства на стратегічному та тактичному рівні у формі багатоаспектного управлінського процесу із врахуванням системного підходу

до ідентифікації управлінських впливів за інтегральними фундаментальними та опортуністичними показниками діяльності підприємства.

10. Запропоновано комплексний механізм логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, що стимулює підвищення рівня інтелектуалізації людського капіталу підприємства через використання інструментального забезпечення стратегічного та тактичного контролінгу на основі консолідації процесів, передумов та протиріч формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства. Застосування інструментів комплексного механізму логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства дозволить забезпечити реалізацію не лише тактичних завдань в сфері інтелектуалізації його людського капіталу, а й сприятиме досягненню стратегічних орієнтирів, направлених на вдосконалення соціально-економічних результатів діяльності підприємства в умовах трансформаційних змін.

11. Розроблено систему контролінгу ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства направлену на виявлення факторів внутрішнього та зовнішнього середовища впливу на інтелектуалізаційні процеси підприємства за допомогою застосування статистичного, аналітичного та експертного діагностування, що дозволяє реалізувати об'єктивну необхідність поєднання сукупності аналітичного інструментарію задля прогнозування ефективності інтелектуалізації людського капіталу підприємства та формування модернізаційної візії щодо логістичного управління інтелектуалізаційними процесами в стратегічному та тактичному періодах.

12. На основі вирішеної оптимізаційної задачі забезпечення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу за сформованими кластерами досліджених підприємств із врахуванням декомпозиції управлінських заходів відповідно до їх безпекового рівня сформовано модернізаційну візію щодо підвищення результативності їх діяльності. Запропоновано теоретико-практичний підхід до інтелектуалізації людського капіталу підприємств в період неоіндустріальних трансформацій направлений на активізацію їх виробничої, інтелектуальної, інноваційної діяльності та цифровізації виробничих процесів, що може бути досягнуто в результаті кооперації в межах запропонованого центру компетенцій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані наукові результати дисертації

Колективні монографії:

1. Полоус О.В. Мотиваційні методи управління людським капіталом авіаційного підприємства. *Актуальні проблеми управління соціоекологоекономічними системами*: колективна наукова монографія / Під ред. Т.І. Олешко. К.: НАУ, 2017. С. 178-199. (8,5 др. арк., особисто автору – 0,9 д.а.: *мотиваційні методи управління людським капіталом*).

2. Полоус О.В. Методичні підходи до оцінки міжнародної конкурентоспроможності ІТ-сектору України в контексті розвитку його

людського капіталу. *Стійкий розвиток підприємств у міжнародному економічному просторі*: монографія / За редакцією Ареф'євої О.В. К.: Видавництво, 2018. С. 41-50. (15,1 др. арк., особисто автору – 0,4 д.а.: *розвиток людського капіталу в ІТ-секторі*).

3. Полоус О.В. Підвищення ефективності політик українських авіакомпаній в сфері CRM&HF. *Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі*: монографія / За редакцією Ареф'євої О.В. К.: ФОП Маслаков, 2019. С. 320-328. (14,1 др. арк., особисто автору – 0,5 д.а.: *CRM&HF техніки для активізації інтелектуалізації людського капіталу підприємства*).

4. Polous O., Hrychkoiedova M., Mykhalchenko I. Formation of competency clusters as a means of enterprises human capital development in the digital economy. *Cluster Policy of Innovative Development of the National Economy: Integration and Infrastructure Aspects*: monograph / under the editorship of professor Svitlana Smerichevska. Poznań: Wydawnictwo naukowe WSPIA, 2020. pp. 323-334. (15,9 др. арк., особисто автору – 0,2 д.а.: *формування кластерів компетенцій задля забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємства*).

5. Полоус О.В. Інноваційна діяльність України: глобальний вимір та національні пріоритети розвитку. *Адаптивне управління підприємствами в умовах неотехнологічного відтворення*: монографія. За редакцією Ареф'євої О.В. К.: ФОП Маслаков, 2020. С. 84-92. (10,8 др. арк., особисто автору – 0,4 д.а.: *визначення факторів-драйверів інноваційного макросередовища, які впливають на процеси інтелектуалізації людського капіталу підприємств*).

6. Polous O., Mykhalchenko I. Competence-oriented approach to the intellectualization of human capital in the context of global economic transformations. *Pandemic Economic Crisis: Changes and New Challenges to Society: scientific monograph* / edited by M. Bezpartochnyi // VUZF University of Finance, Business and Entrepreneurship. Sofia: VUZF Publishing House "St. Grigorii Bogoslov", 2020. pp. 179-188. (13,2 др. арк., особисто автору – 0,3 д.а.: *компетентнісно орієнтований підхід до інтелектуалізації людського капіталу підприємства*).

7. Polous O. Genesis of scientific approaches to understanding the economic activities` intellectualization process. *Trends and prospects for the world economy and international economic relations*: collective monograph/ Edited by Walery Okulicz-Kozaryn, dr. hab., MBA, Professor, School of Entrepreneurship, Wroclaw University of Environmental and Life Sciences. 2020. 179 pp. ISBN 978-83-65343-19-2. pp. 8-16. (7,5 др. арк., особисто автору – 0,6 д.а.: *генезис наукових поглядів щодо розуміння інтелектуалізації економічної діяльності*).

8. Смерічевський С.Ф., Полоус О.В., Радченко Г.А. Маркетинг «зелених» технологій: інноваційні споживчі потреби та інтелектуалізація людського капіталу. *Сучасний маркетинг: тренди, інновації, інструменти*: монографія / [Ромат Є. В., Бабаченко Л. В., Багорка М. О., Білоткач І. А. та ін.] ; за заг. ред. Є. В. Ромата та С. Ф. Смерічевського. Київ.: Студцентр, 2021. С. 57-66. (12,8 др. арк., особисто автору – 0,2 д.а.: *особливості інтелектуалізації людського капіталу підприємств на основі вивчення інноваційні споживчих потреб*).

Публікації у наукових фахових виданнях України:

9. Полоус О.В., Романов В.О. Маркетинг людського капіталу в сфері розвитку ІТ-технологій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Міжнародні економічні відносини та світове*

господарство». Вип.12, Ч.2. Ужгород, 2017. С. 93-97. (0,6 др. арк., особисто автору – 0,4 д.а.: визначено особливості здійснення маркетингу людського капіталу підприємства).

10. Полоус О.В., Пилипянко В.Л. Становлення і розвиток людського фактору в національній економіці. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. Серія: Економіка*. 2017. Т.22. Вип. 3 (56). С. 132-136. (0,5 др. арк., особисто автору – 0,3 д.а.: еволюція розуміння поняття «людський фактор» в контексті забезпечення інтелектуалізації людського капіталу на різних рівнях економіки).

11. Полоус О.В. Тенденції розвитку людського капіталу України в контексті відповідності критеріям конвергенції ЄС. *Економіка та суспільство. Мукачівський державний університет*. 2017. Вип. 9. С. 915-922. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/158.pdf. (0,58 др. арк.).

12. Полоус О.В. Формулювання визначення людського капіталу методом суб'єктивного шкалювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. Одеса, 2017. Вип. 24. Ч. 2. С. 44-47. (0,56 др. арк.).

13. Полоус О.В. Особливості управління розвитком людського капіталу в умовах інноваційної економіки. *Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2017. Вип. 17. С. 579-583. URL: <http://global-national.in.ua/issue-17-2017> (0,49 др. арк.).

14. Полоус О.В. Управління мобільністю людського капіталу в умовах транснаціонального бізнесу. *Проблеми системного підходу в економіці*. К.:НАУ, 2017. Вип. 3 (59). С. 68-74. (0,41 др. арк.).

15. Полоус О.В., Альнаджар А. Співвідношення рівня розвитку людського капіталу та ефективності функціонування фінансового ринку України в контексті глобалізаційних процесів. *«Бізнес-навігатор»: науково-виробничий журнал*. Херсон, 2018. Випуску 5 (48). С. 22-27. (0,51 др. арк., особисто автору – 0,35 д.а.: ідентифікація ефективних підходів до визначення рівня розвитку людського капіталу суб'єктів господарювання різних рівнів).

16. Полоус О.В., Лукій Т.Р. Економічний зміст конкурентоспроможності людського капіталу в умовах глобалізації. *«Причорноморські економічні студії»: науковий журнал*. Одеса, 2018. Вип. 35, Ч. 2. С. 16-21. (0,64 др. арк., особисто автору – 0,42 д.а.: дослідження підходів до розуміння конкурентоспроможності людського капіталу суб'єктів господарювання).

17. Полоус О.В., Гладишко О.О. Фактори впливу міграційної політики на формування людського капіталу держав. *«Науковий погляд: економіка та управління»*. Дніпро, Університет митної справи та фінансів, 2018. №4 (62). С. 13-20. (0,68 др. арк., особисто автору – 0,4 д.а.: визначення факторів деструктивного впливу на формування людського капіталу суб'єктів господарювання внаслідок неефективної міграційної політики).

18. Ареф'єва О.В., Полоус О.В. Інтенсифікація управління організаційною культурою підприємства в умовах неоіндустріальної модернізації. *Проблеми системного підходу в економіці*. Київ: НАУ, 2019. Вип. 6(74). Частина 2. С. 7-15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-6-26> (0,71 др. арк., особисто автору – 0,43 д.а.: підхід до інтенсифікації управління організаційною культурою підприємства на основі технологічних змін).

19. Ареф'єва О.В., Полоус О.В. Соціально-економічні умови інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємства. *Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування ім. Макарова*. №2 (476), 2019. С. 29-36. DOI: [https://doi.org/10.15589/znp2019.2\(476\).5](https://doi.org/10.15589/znp2019.2(476).5) (0,76 др. арк., особисто автору – 0,44 д.а.: механізм управління холістичним розвитком підприємства з врахуванням процесів інтелектуалізації та соціально-економічних чинників макро- та мега- рівнів, який відображає практичні аспекти планування, реалізації та контролю за кількісними та якісними змінами в його функціонуванні).

20. Полоус О.В. Аналіз глобальної конкурентоспроможності ринку інтелектуальної власності України. *журнал «Причорноморські економічні студії»: економічний науково-практичний*. Випуск 50. Частина 1. 2020. С. 92-97 DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.50-16>. (0,54 др. арк.).

21. Полоус О.В. Системний аналіз показників цифровізації підприємств України. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2020. Том 30. № 1. Частина 2. 209 с. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02>. С. 118-124. (0,59 др. арк.).

22. Ареф'єва О.В., Полоус О.В. Іновінг мотиваційного механізму компетентнісно-професійного вдосконалення людського капіталу підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. Том 25. Випуск 6(85). 2020. С. 86-91. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/6-85-16>. (0,7 др. арк., особисто автору – 0,4 д.а.: теоретико-методичний підхід до іновінгу мотиваційного механізму компетентнісно-професійного вдосконалення людського капіталу підприємства).

23. Ареф'єва О.В., Полоус О.В. Management of logistical support of innovative cooperation's intensification at intellectualization of economy. *«Економічний вісник Дніпровської політехніки»: науковий журнал*. № 1 (73). 2021. С. 228-235. <https://doi.org/10.33271/ebdut/73.228> (0,76 др. арк., особисто автору – 0,43 д.а.: система забезпечення логістичної взаємодії інтелектуальних елементів створення інноваційного продукту).

Публікації у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз:

24. S. Smerichevskiy, Y. Kolbushkin, A. Mikhnenko, O. Polous. Management of the development of human capital of the airline using personnel logistics tools. SHS Web of Conferences 67, (2019). *“International Transport Infrastructure, Industrial Centers and Corporate Logistics”*: Fifteenth Scientific and Practical International Conference (NTI-UkrSURT 2019). DOI: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196703012>. Включено до міжнародної наукометричної бази Web of Science. (0,5 др. арк., особисто автору – 0,2 д.а.: використання інструментів кадрової логістики в сфері інтелектуалізації людського капіталу підприємства).

25. O. Arefieva, O. Polous, V. Arefiev, Y. Kopcha, Sandeep Kumar Gupta. Intellectualization Of Human Capital Development In Digital Economics. *International Journal of Advanced Science and Technology*, Vol. 29, No. 8s, (2020), pp. 2297-2303. Включено до міжнародної наукометричної бази Scopus. (0,7 др. арк., особисто автору – 0,2 д.а.: підходи до інтелектуалізації людського капіталу підприємств в умовах цифрової економіки).

26. O. Arefieva, O. Polous, S. Arefiev, V. Tytykalo, A. Kwilinski. Managing sustainable development by human capital reproduction in the system of company's

organizational behavior. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, Volume 628, (2021) 012039 doi:10.1088/1755-1315/628/1/012039. Включено до міжнародної наукометричної бази Scopus. (0,5 др. арк., особисто автору – 0,2 д.а.: управління відтворенням людського капіталу підприємства в системі організаційної поведінки).

Публікації у міжнародних періодичних наукових виданнях інших держав:

27. O. Arefieva, O. Polous, V. Arefiev, Y. Kopycha. Intellectualization of human capital development in the digital economics: the importance for improvement of economic security of enterprises. *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE)* ISSN: 2277-3878, Volume-8, Issue 3C, November 2019. p.p. 176-182. DOI:10.35940/ijrte.C1030.1183C19 (0,75 др. арк., особисто автору – 0,2 д.а.: особливості взаємозв'язку процесу інтелектуалізації людського капіталу та економічної безпеки підприємств в умовах цифрової економіки).

28. Polous O. Intellectualization of Ukraine's human capital based on the implementation of foreign practices. *Journal of Corporate Responsibility and Leadership (JCR&L)*. Vol 8, No 2 (2020). pp. 33-46. (0,79 др. арк.).

Публікації в інших виданнях:

29. Полоус О.В. Розвиток людського капіталу на основі впровадження елементів електронного навчання. *Інформаційні технології, системний аналіз і моделювання соціоєкологіко-економічних систем: VIII міжнародна науково-практична конференція, 21-22 березня 2017 р. К., 2017. С. 37-39 (0,11 др. арк.).*

30. Полоус О.В. Ризики в управлінні людським капіталом підприємства. *Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції: IV міжнародна науково-практична конференція, 24-25 березня 2017 р. Запоріжжя, 2017. С. 29-34 (0,23 др. арк.).*

31. Полоус О.В. Управління клієнтським капіталом в системі розвитку людського капіталу аеропорту. *«Політ. Сучасні проблеми науки», напрям «Економіка і управління»: XVII міжнародна науково-практична конференція молодих учених і студентів, 7 квітня 2017 р. К., 2017. С. 158-160 (0,10 др. арк.).*

32. Polous O. Self-assessment as a method of determining the effectiveness of the company's human capital. *Україна – територія можливостей для розвитку підприємництва: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Економічні перспективи підприємництва в Україні», (26–27 жовтня 2017 р., м. Ірпінь): у 2 ч. Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. Ч. 2. 543 с. (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 101). С. 26-27 (0,15 др. арк.).*

33. Polous O. Mobbing as a deterrent in the development of the human capital of an individual worker. *«Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці»: матеріали науково-практичної конференції. К.: НАУ, 2017. С. 94-96 (0,13 др. арк.).*

34. Polous O. Features of the usage of Scientology principles for the study of economic factors in the development of human capital. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали між нар. наук.-практ. інтернет конф., Луцьк, 7 груд. 2017 р., Частина 3. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. С. 122-125 (0,20 др. арк.).*

35. Polous O. Crowdfunding as instrument for the development of the state's human capital. *«Оподаткування та економічна безпека держави в епоху*

діджиталізації»: науково-практичний круглий стіл, Ірпінь, 23 лютого 2018 р. Ірпінь: УДФСУ, 2018. С. 11 (0,13 др. арк.).

36. Polous O. Open online courses as a tool for the development of human capital of Ukrainian companies. *«Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України»: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*, Ірпінь, 20-22 березня 2018 р. Ірпінь:УДФСУ, 2018. С. 149-152 (0,18 др. арк.).

37. Polous O. Creative human capital in the management of airlines staff. *«Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами»: матеріали науково-практичної конференції*. К.: НАУ, 19 квітня 2018 р. С. 101-102 (0,11 др. арк.).

38. Polous O. Crowdsourcing as an innovative form of manifestations of human capital in the global economic processes. *«Проблеми розвитку потенціалу підприємства в глобальних економічних умовах»: матеріали науково-практичної конференції*. К.: НАУ, 21 травня 2018 р. С. 50-51 (0,14 др. арк.).

39. Polous O. Features of the using reframing in the management of human capital of the enterprises in aviation sector. *The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility: II International Scientific Conference*, Part I, June 29th, 2018. Lisbon, Portugal p.p. 131-133 (0,21 др. арк.).

40. Polous O. Innovative human capital in the world and Ukrainian aviation. *Восьмий Всесвітній конгрес «Авіація у XXI столітті» – «Безпека в авіації та космічні технології». Секція 11. Economics and Management in Aviation*. С.40-42. URL: <http://conference.nau.edu.ua/index.php/Congress/Congress2018/schedConf/presentations> (0,21 др. арк.).

41. Polous O. Global indexes as a component of a comprehensive assessment of the country's human capital. *Сучасні проблеми економіки: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 16 жовтня 2018р.) К.: НАУ, 2018. С. 176-178 (0,15 др. арк.).

42. Polous O. Knowledge economy: vector of increasing the competitiveness of the country's human capital. *«Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці»: матеріали науково-практичної конференції*. К.: НАУ, 2018. С. 187-189 (0,14 др. арк.).

43. Polous O. Factors of formation of human capital at different levels. *«Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами»: матеріали науково-практичної конференції*. К.: НАУ, 2019. С. 114-115 (0,14 др. арк.).

44. Polous O. Intellectualization of financial calculations and the latest forms of economic activities in the digital economy. *«Finance: theory and practice»: proceedings of the International Scientific and Practical Conference*. (14.11.2019). К. National Aviation University, 2019. p.p. 102-104 (0,13 др. арк.).

45. Polous O. Prerequisites of intellectualization of human capital in innovation economy. *Наука та інновації - 2019: теорія, методологія та практика: матеріали міжнародної наукової конференції* (Т. 1), 6 грудня, 2019 рік. Запоріжжя, Україна: МЦНД. С. 16-18. ISBN 978-617-7171-90-3; EOI 10.11232/06.12.2019.v1 (0,12 др. арк.).

46. Polous O. Data mining methods in the estimation of enterprise's human capital components. *«Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології»: матеріали науково-практичної конференції*. К.: НАУ, 2019. С. 101-102 (0,11 др. арк.).

міжнародна науково-практична інтернет-конференція (4-6 березня 2020 року). НАУ, 2020. URL: <http://feba.nau.edu.ua/materialy-konferentsii> (0,16 др. арк.).

47. Polous O. Adhocratic form of aviation enterprise`s human capital management. *Polit. Challenges of science today. economics and business administration in aviation: abstracts of XX International conference of higher education students and young scientists*, Kiev, 2020, National Aviation University/ редкол. Ісаєнко В.М. [та ін.]. К. : НАУ, 2020. Рр. 19-20 (0,15 др. арк.).

48. Polous O. Intellectualization of companies' economic activity using digital platforms. «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами»: матеріали науково-практичної конференції. К.: НАУ, 2020. С. 73-74 (0,14 др. арк.).

49. Полоус О.В. Логістичне управління інтелектуалізацією підприємств в умовах активного інноваційного розвитку. *Інноваційні стратегії та моделі економічних трансформацій в умовах євроінтеграційних викликів: матеріали міжнародної науково-практичної Internet-конференції* (Харків – Ужгород – Софія – Пшеворськ, 15 травня 2020 р.) / Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського “Харківський авіаційний інститут”, Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Вишето училище по застраховане и финанси, Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku. Софія: Издателство на ВУЗФ “Св. Григорий Богослов”, 2020. С. 58-60 (0,14 др. арк.).

50. Polous O. Features of HR-analytics using modern data analysis methods. *The Ninth World Congress "AVIATION IN THE XXI-st CENTURY"* Kyiv, Ukraine, NAU September 22-24, 2020. URL:<http://conference.nau.edu.ua/index.php/Congress/Congress2020/paper/viewFile/7791/6458> (0,53 др. арк.).

51. Polous O. Method of operative diagnostics of the enterprise`s human capital. «*Economic and business administration development:scientific currencies and solutions*»: abstracts I International scientific-practical conference. Editorial board Svitlana Petrovska, Olha Vovk [and others], Kiev, 2020, National Aviation University.. К: NAU, 2020. 408 p. pp. 50-52 (0,14 др. арк.).

52. Polous O. Classification of flows in the context of intellectualization economic systems` logistics management. *Polit. Callanges of science today. International relations: abstracts of XXI International conference of higher education students and young scientists*. National aviation university. Kyiv, 2021. pp. 24-25 . URL: <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/50122> (0,16 др. арк.).

53. Polous O. Emotional intelligence in the enterprise`s human capital management. «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами»: матеріали науково-практичної конференції. К.: НАУ, 2021. 164 с. С. 119-121 (0,16 др. арк.).

54. Polous O. Application of egomarketing in the context of the enterprise`s human capital intellectualization. *Глобальний маркетинг: аналіз і виклики сучасності: III міжнародна науково-практична конференція*, 27 травня 2021 р.: тези доп. К.: НАУ, 2021. С. 112-113 (0,13 др. арк.).

АНОТАЦІЯ

Полоус О. В. Методологічні основи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний авіаційний університет, Київ, 2021.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методологічних і науково-практичних основ логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств. Сформовано методологічний підхід до управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства на засадах еволюції сутності інтелектуалізації економічної діяльності в інтелектуально-інфраструктурному середовищі в межах сучасних вимог до економічної безпеки підприємства. Розроблено методологічні засади формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, що передбачають застосування логістичної концепції при управлінні інтелектуалізацією людського капіталу. Сформовано концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств, що враховує визначені тенденції, закономірності та проблеми розвитку ринку інтелектуальних та інноваційних послуг держави. Розроблено комплексний механізм логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, який побудовано на основах консолідації процесів, передумов та протиріччя формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства.

Ключові слова: людський капітал, інтелектуалізація, логістичне управління, підприємство, інновації, цифровізація, економіка знань, трансформація, стратегія, концепція, комплексний механізм.

АННОТАЦИЯ

Полоус О.В. Методологические основы логистического управления интеллектуализацией человеческого капитала предприятий. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). - Национальный авиационный университет, Киев, 2021.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методологических и научно-практических основ логистического управления интеллектуализацией человеческого капитала предприятий. Сформирован методологический подход к управлению интеллектуализацией человеческого капитала предприятия на основе эволюции сущности интеллектуализации экономической деятельности в интеллектуально-инфраструктурной среде в пределах современных требований к экономической безопасности предприятия. Разработаны методологические основы формирования системы логистического управления интеллектуализацией человеческого капитала предприятия, предполагающие применение логистической концепции при управлении интеллектуализацией человеческого

капитала. Сформирован концептуальный подход к обеспечению интеллектуализации человеческого капитала предприятий, учитывающий определенные тенденции, закономерности и проблемы развития рынка интеллектуальных и инновационных услуг государства. Разработан комплексный механизм логистического управления интеллектуализацией человеческого капитала предприятия, построенный на основах консолидации процессов, предпосылок и противоречий формирования интеллектуализированного человеческого капитала предприятия.

Ключевые слова: человеческий капитал, интеллектуализация, логистическое управление, предприятие, инновации, цифровизация, экономика знаний, трансформация, стратегия, концепция, комплексный механизм.

ANNOTATION

Polous O.V. Methodological bases of logistic management of enterprises' human capital intellectualization. - Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Economics in specialty 08.00.04 - economics and enterprise management (by types of economic activity) (051 – Economics). - National Aviation University, Kyiv, 2021.

The scientific novelty of the obtained results lies in the substantiation of theoretical-methodical and methodological bases of logistic management of enterprises' human capital intellectualization, in the development of scientific-practical recommendations of applied direction in the conditions of transformational changes.

The essential characteristics of the concepts of "intellectual income", "intellectual profit" and "intellectual rent", which are fully able to characterize the final result of the production process using the creative component of human capital of the enterprise are identified. Theoretical approach to management of human capital intellectualization as a basis of maintenance of economic safety of the enterprise which provides assignment of economic safety resource to corporate resources of strategic value for the enterprise which estimation should be carried out at an initial stage of planning of any improvements of its activity, especially in the intellectualization of human capital of the enterprise, is developed.

The paper proves the priority of the logistics concept in the management of enterprise's human capital intellectualization due to the continuity of the process of obtaining information, its multiplication, transformation and processing to find the optimal solution in management at the moment, which requires special mechanisms of adaptation and evolution of organizations and institutions in information-security space. The theoretical-methodological approach to determining the effectiveness of logistics management of enterprise's human capital intellectualization on the base of the adaptation of the model of management process analysis to the needs of logistics management of enterprise's human capital intellectualization is developed.

The indicators of digitalization of the state economy influencing the intellectualization of Ukrainian enterprises are studied and the approach to determining the integrated indicator of digital competitiveness of Ukrainian enterprises based on the study of indicators of activity of Ukrainian enterprises in the introduction of information and communication technologies are proposed. The structural scheme of the algorithm

of integration of research institutions of Ukraine into the European scientific space directed on revealing of possibilities of intellectualization of human capital of Ukraine through integration of the Ukrainian structures in the developed network of EU is developed.

A conceptual approach to ensuring the intellectualization of human capital of enterprises, which allows to trace the purposefulness and individual-collective nature of the intellectualization of human capital of the enterprise is formed. The scientifically-methodological approach to the assessment of human capital of the enterprise as an indicator of a possible increase in the level of its intellectualization, which allowed to determine the relationship between the processes of intellectualization of human capital of enterprises and their level of economic security is proposed.

The scaling of all fundamental and opportunistic integrated indicators within three clusters to ensure their accurate interpretation and development of appropriate tactical and strategic decisions in the field of intellectualization of human capital of the studied enterprises to create conditions for management and controlling measures of logistics management of the studied process are conducted.

The complex mechanism of logistic management of the enterprise's human capital intellectualization, which stimulates increase of level of enterprise's human capital intellectualization through use of instrumental maintenance of strategic and tactical controlling on the basis of consolidation of processes, preconditions and contradictions of formation of intellectualized human capital of the enterprise is offered. Application of tools of the complex mechanism of logistic management of the enterprise's human capital intellectualization will allow to provide realization not only tactical tasks in the field of intellectualization of its human capital, but also will promote achievement of the strategic orientations directed on improvement of social and economic results of enterprise's activity.

A system for controlling the effectiveness of logistic management of the enterprise's human capital intellectualization that is aimed at identifying factors of internal and external environment influencing the intellectualization of the enterprise through the use of statistical, analytical and expert diagnosis, which allows to realize the objective enterprises' needs and the formation of a modernization vision for the logistics management of intellectualization processes in strategic and tactical periods is constructed.

The theoretical-practical approach to enterprises' human capital intellectualization in the period of neoindustrial transformations that is directed on activization of their production, intellectual, innovative activity and digitalization of production processes that can be reached as a result of cooperation within the offered center of competences is proposed.

Key words: human capital, intellectualization, logistics management, enterprise, innovations, digitalization, knowledge economy, transformation, strategy, concept, complex mechanism.